

MUNOSABAT

Yaqinda Prezidentimizning yoshlar bilan uchrashuvini oynayi jahon orqali katta qiziqish bilan kuzatdim. Bugungi yoshlarga koʻrsatilayotgan eʼtibor, ular uchun yaratilayotgan imkoniyatlar haqiqatan ham tahsinga sazovor. Ilm-fan, texnologiya, tadbirkorlik, sport va sanʼat sohalarida yoshlarning qoʻllab-quvvatlanayotgani, ularning tashabbuslari davlat darajasida eshitilayotgani – bu Uchinchi Renessans avlodiga berilayotgan oliy eʼtibor namunasidir.

“EH, SENING YOSHLIGING MENDA BOʻLSAYDI!”

Davlatimiz rahbari soʻzining avvalida azm-u shijoatli, navqiron yoshlar timsolida Yangi Oʻzbekistonning bugungi va ertangi bunyodkorlarini koʻrayotganini taʼkidlab, otalarcha samimiy suhbatlashgani barchani gʻururlantirdi.

Bizning yoshligimizda bunday imkoniyatlar qayoqda edi, deysiz. Urush davri: kunda-kunora mahallada “falonchidan qoraxat kepti”, degan shumxabar, tengdoshlarimning yarmidan koʻpi yetim, ustiga ustak mahalliy rahbarlarning qattol siyosati, paxta deysizmi, bugʻdoy oʻrimimi, bosh ustida qamchi aylangan zamonlar... Ocharchilik...

Eslasam, yuragim orqaga tortib ketadi... Hatto xat-savod chiqarish ham oʻlda-joʻlda davrlar edi. Hozirgidek “qaysi sohaga qiziqasan, mana bu joyda oʻqi yoki bu joyda oʻzingni sinab koʻr” degan gaplarni eshitmaganmiz.

Ilmga, yangilikka ishtiyoqimiz kuchli boʻlsa-da, “osmon yiroq, yer qattiq” zamonlar edi – yuzini Xudo teskari qilsin. Sharoitlar cheklangan, tahdidlar kuchli edi. Jadid bobolar ham ana shunday mahdudlik qurboni boʻlgan. Dunyoning yetakchi mamlakatlariga borib, ilgʻor taʼlim tizimlarini oʻrganib, Turkistonda yangi usul maktablarini ochgan, matbuotda milliy uygʻonish harakatini boshlab bergan millat oydinlarining taqdiri tahlikada kechgan – koʻpchiligi “millatchilik”da ayblanib, qatagʻonga uchragan, qatl etilgan.

Ilm-fan yoʻlida bevosita oʻzimiz duch kelgan qiyinchiliklar haqida soʻzlasam, bugungi

kunda yoshlarga berilayotgan imkoniyatlar qadri, qamrovi yanayam yorqinroq bilinsa kerak.

Bizning payti tadqiqotlar olib borish, gʻoyalarni hayotga tatbiq etish uchun bugungidek ochiq platformalar, xalqaro grantlar yoki davlat tomonidan moliyaviy va maʼnaviy qoʻllab-quvvatlash mavjud emasdi. Sovet davrida ilm-fan qatʼiy markazlashgan holda boshqarilar, tadqiqotlar yuz foiz davlat manfaatlariga moslashtirilardi. Ilmiy ishlanmalar uchun zarur boʻlgan texnologik asbob-uskunalar yetarli emas yoki ularning aksariyati Moskva va Leningrad (hozirgi Sankt-Peterburg) kabi yirik ilmiy markazlarda jamlangan edi. Bu esa Oʻzbekistonda mustaqil texnik tadqiqotlar olib borish surʼatini ham, olimlarning jurʼatini ham qiyardi.

Qolaversa, yuksak malakali mutaxassislar yetishtirishda muammolar yetarlicha edi. Texnika va muhandislik yoʻnalishlarida oʻqigan yoshlar koʻpincha markaziy shaharlar yoki boshqa respublikalarga ishga yuborilgan. Oʻzbekistonda kuchli ilmiy kadrlar bazasini shakllantirish oʻta murakkab kechgan.

Shu oʻrinda yoshlar bilan uchrashuvda alohida taʼkidlab oʻtilgan “Yorqin kelajak” loyihasi eʼtiborimni tortdi. Bu loyiha orqali har yili ming nafar iqtidorli oʻgʻil-qiz dunyoning eng nufuzli oliy taʼlim muassasalarida tahsil olish imkoniyatiga ega boʻlajak. Loyiha doirasida dastlab har bir mahalladan ijtimoiy himoyaga muhtoj, bilimga chanqoq yoshlar saralab olinib, ularning salohiyati aniqlanib,

mos xorijiy oʻquv yurtlari tanlab berilishini eshitib, juda xursand boʻldim. Ishonaman, ushbu loyiha mamlakatning ijtimoiy barqarorligiga sezilarli taʼsir koʻrsatadi. Eng avvalo, u taʼlimdagi tengsizlikni qisqartirishga xizmat qiladi. Chunki iqtidorli, ammo ogʻir sharoitda yashayotgan yoshlar uchun bunday imkoniyat yaratilishi ularning ijtimoiy harakatchanligini oshiradi. Yoshlarni “oltin fond”imiz deb bu darajada qadrlash, har biri oʻz yoʻlini topib, isteʼdodini namoyon qilishiga koʻmaklashish boʻlsa shuncha boʻlar.

Shularni oʻylay turib, bugungi yoshlarga tom maʼnoda havas qilsa arziydi. Ular haqiqiy imkoniyatlar davrida yashayapti, ishtiyoqi qoʻllab-quvvatlanmoqda, ovozi eshitilmoqda. Bunday imkoniyatlarni bevosita koʻrib-kuzata turib odamda yoshlik gʻayrati joʻsh urib ketarkanki, shoir aytganidek “Oh, sening yoshliging menda boʻlsaydi!” deb xitob qivorarkansan kishi.

Men ilm-fan va taʼlim sohasida uzoq yillar faoliyat yuritgan inson sifatida shuni ishonch bilan ayta olamanki, bu imkoniyatlarning qadriga yetish, ulardan unumli foydalanish har bir yoshning oʻz qoʻlida. Chunki bugungi yoshlarning muvaffaqiyati – ertangi taraqqiyot garovidir. Endi yoshlar ixtiyorida bu imkoniyatlardan unumli foydalanish qolyapti. Shu sababli, ilm oʻrganing, izlaning, yangilik yarating va kelajak sizning qoʻlingizda ekanini aslo unutmang!

Oqil SALIMOV,
akademik

TAQDIMOT

“YOZGANINGIZ ULUSQA MARGʻUB BOʻLGʻAY”

Maʼlumki, 2025-yilning fevral oyi jamiyatimiz hayotida qizgʻin va unutilmas madaniy voqealar bilan kechmoqda. Bu borada faqatgina bir necha misolni eslaylik.

Yaqinda Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti muhtaram Shavkat Miromonovich Mirziyoyev imzo chekkan alohida qaror asosida buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy bobomizning 584 yillik tavallud ayyomi ilk bor Navoiy viloyatida katta tantana bilan oʻtkazildi.

Mazkur qarorga asosan viloyat markazida “Alisher Navoiy va Sharq Renessansi” IV xalqaro simpoziumi ham tashkil qilindi. Ayniqsa, davlatimiz rahbarining simpozium ishtirokchilariga yoʻllagan tabrigi anjuman ishiga yuksak shukuh baxsh etdi.

Madaniy jamoatchilik tomonidan eʼtirof etilganidek, Oʻzbekistonda Mir Alisher Navoiy hayoti va faoliyatini oʻrganish, xalqimizni ulugʻ bobomizga yanada yaqinlashtirish ishlarining yangi davri boshlandi.

Shundan soʻng oradan bir necha kun oʻtib, mumtoz shoir va alloma, davlat arbobi Zahiriddin Muhammad Bobur tavalludining 542 yilligi ham yurtimiz va chet ellarda keng nishonlandi.

Oʻtgan yili “Boburnoma” asari italyan tiliga tarjima qilinib, Prezidentimiz soʻzboshisi bilan koʻp nusxada chop etilgan edi. Joriy yilning 13-14-fevral kunlari Oʻzbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi, mamlakatimizning Italiya-dagi elchixonasi hamda Rim shahridagi “Sandro Teti Editore” nashriyot uyi tomonidan qadimiy Florensiya va Rim shaharlarida ushbu kitobning taqdimotlari yuqori darajada oʻtkazildi. Unda yurtimizning nufuzli delegatsiyasi bilan birgalikda Italiya ilmiy-akademik doiralarning taniqli vakillari, davlat va jamoat arboblari ishtirok etdi.

“Jadid” gazetasi tahririyati tomonidan nashr qilingan “Tilda, fikrda, ishda birlik” toʻplamining kuni kecha oʻtkazilgan taqdimot marosimini ana shunday iftixorli voqealarning – maʼrifat

va adabiyot bayramlarimizning uzviy davomi sifatida qabul qilishimiz albatta oʻrinlidir.

Bu marosimdan, eng avvalo, Vatan va millat yoʻlida jon fido etgan buyuk shahidlarimiz, maʼrifatparvar bobolarimizning, shu bilan birga, mustabid zamonlarning eng ogʻir davrlarida ham jadidlar yodi bilan yashagan, ularning nomlari va merosini yuzaga chiqarish uchun mardona kurashgan, bu kunlarni orzu qilib oʻtgan ustoz adib va olimlarimizning ham ruhlari shod boʻldi, desak haqiqatni aytgan boʻlamiz.

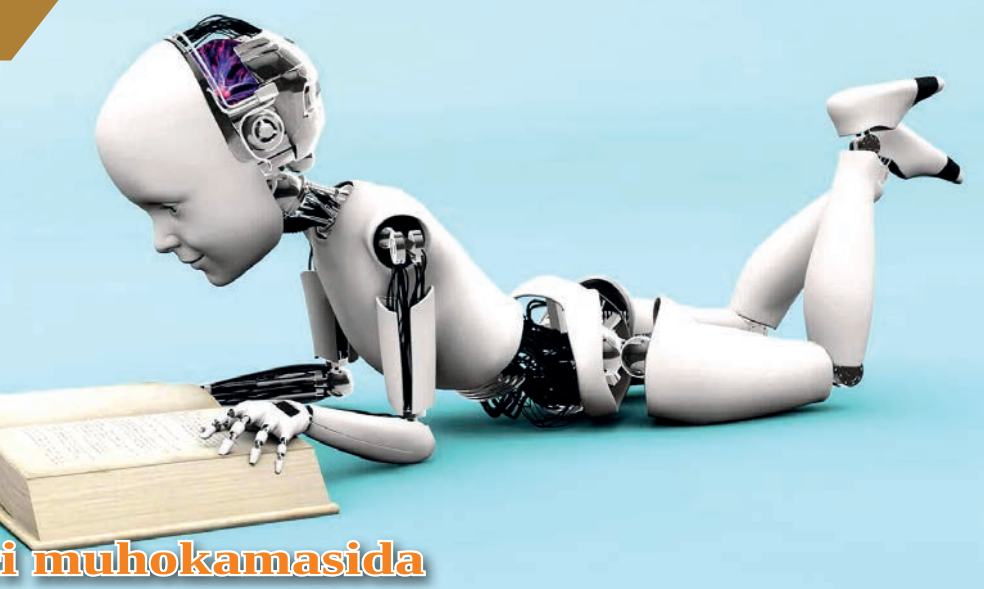
Bu haqda soʻz yuritir ekanmiz, tabiiy bir savol tugʻiladi: Yangi Oʻzbekistonda jadidlik harakatini oʻrganish va targʻib etishga nima uchun bu qadar ulkan eʼtibor qaratilmoqda?

Oʻtgan yili gazeta sahifalarida chop etilgan eng sara maqola, suhbat va ocherklar jamlangan mazkur kitobdan ana shu savolga atroflicha javob topish mumkin. Zero, biz mamlakatimizda erkin fuqarolik jamiyati, huquqiy demokratik davlat barpo etar ekanmiz, avvalo jadid bobolarimizning buyuk gumanistik qarashlariga tayanamiz, ularning oʻlmas maʼnaviy merosidan kuch-quvvat olamiz.

(Davomi 2-sahifada.)

BUGUNNING BOSH MASALASI

AY-TI VA SUNʼIY INTELLEKT dunyo yetakchilari muhokamasida

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning 14-fevral kuni yoshlar bilan oʻtkazilgan videoselektor shaklidagi uchrashuvi rasmiy tadbir emas, yurakdan suhbat boʻldi, desak yangilishmaymiz. Davlat rahbari yoshlarning itilishi, orzulari va muammolarini eshitib, ularning shaxsiy rivojlanish orqali yurtimiz taraqqiyotiga hissa qoʻshish yoʻlidagi maqsadlarini roʻyobga chiqarish uchun barcha imkoniyatlar yaratib berilishini taʼkidlab, koʻplab yangi olamshumul tashabbuslarni ilgari surdi.

Jumladan, endilikda Prezidentimizning maxsus qarori bilan oliy oʻquv yurti bitiruvchilarining bandligini

taʼminlash boʻyicha yangi tizim yoʻlga qoʻyiladi. Buning uchun 100 million dollar yoʻnaltirilib, ularning tashabbus va gʻoyalarni loyihaga aylantirish boʻyicha bank xizmatlari joriy etiladi.

Oʻzini oʻzi band qilgan yoshlarning loyihalari uchun 100 million soʻmgacha 7 yil muddatga imtiyozli mikroqarz ajratiladi. Shuningdek, yakka tartibdagi tadbirkor boʻlgan, kamida 20 nafar yoshni ishga olib, kichik korxona ochgan va oʻquv markazi tashkil qilgan yosh tadbirkorlarga 7 yil muddatga 5 milliard soʻmgacha imtiyozli kredit beriladi. Bank kreditlarining kamida 30 foizi xotin-qizlar tadbirkorligi uchun yoʻnaltiriladi.

Umuman, uchrashuv ijtimoiy-iqtisodiy hayotimizning barcha soha va tarmoqlarida faoliyat yuritayotgan, taʼlim olayotgan, izlanib, intilayotgan yoshlarimiz uchun samarali, yangiliklarga boy va qiziqarli oʻtdi.

YOSHLAR – RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR BUNYODKORI

Prezident mamlakatimizda yoshlarning malakali va raqobatbardosh boʻlishi yoʻlida amalga oshirilayotgan ishlar haqida soʻzlar ekan, IT sohasini rivojlantirish va raqamli texnologiyalarga asoslangan yangi iqtisodiyotni shakllantirish masalalariga ham urgʻu berdi.

Yigʻilishda “Bir million dasturchi” loyihasiga eʼtibor qaratilib, bu tashabbus orqali yoshlarni zamonaviy IT bilimlar bilan qurollantirish, ularni global raqamli bozorga olib chiqish va yangi startup muhitini shakllantirish borasida amalga oshirilayotgan ishlar ham muhokama qilindi. Davlatimiz rahbarining sunʼiy intellekt va yuqori texnologiyalar sohasidagi islohotlarni jadallashtirish, bu yoʻnalishda yoshlarning faol ishtirokini taʼminlashga

katta qiziqish va ishonch bildirayotgani Vatan kelajagini mazkur soha bilan bogʻlayotgan tashabbuskor yoshlarga qanot boʻladi.

Ayni vaqtda, texnologik taraqqiyot jurnalistika oldiga ham yangi vazifalar qoʻymoqda. Soha yangiliklari haqida tezkor va aniq axborot berish, ilgʻor gʻoyalarni keng jamoatchilikka yetkazish – biz, axborot maydonida faoliyat yuritayotganlar uchun ham katta masʼuliyatdir.

Shu bois, bugungi islohotlar va yangilanishlar “Jadid” tahririyati jamoasini ham yanada faol va tashabbuskor boʻlishga undaydi. Biz mamlakatimizdagi texnologik taraqqiyotni chuqur yoritish, IT va sunʼiy intellekt sohasidagi oʻzgarishlarni xalqimizga yetkazish va yoshlarni ilgʻor bilimlar sari ilhomlantirishda oʻz hissamizni qoʻshishga tayyormiz. Bu borada olib borilayotgan ishlarni kuzatib, ularni tahlil qilish, yangi imkoniyatlarni koʻrsatish – bizning ustuvor maqsadlarimizdan biri. Zero, ilm-fan va axborot taraqqiyotida faol ishtirok etish – jadidlar anʼanasining ajralmas qismidir!

“CHATGPT”NING “OʻZBEKCHA”SI YANADA YAXSHILANDI

Oʻtgan sonlarda “Jadid” sunʼiy intellekt, umuman, zamonaviy texnologiyalar masalasiga keng toʻxtalib, oʻzbek matbuotining eʼtiborini ham ushbu yoʻnalishga jalb qildi, desak yangilishmaymiz.

(Davomi 4-sahifada.)

SUHBAT

QALQONINGMAN, VATAN!

Xabaringiz bor, oliy taʼlim dargohlarida tahsil olayotgan talabalardan tarkib topgan “Qalqon” jamoatchilik guruhlari qisqa fursat ichida mamlakat yoshlarini mushtarak maqsad yoʻlida birlashtira oldi. Prezidentimiz tashabbusi bilan tashkil etilgan jamoatchilik institutlarining jamiyatimiz, xususan, talaba-yoshlar hayotidagi ahamiyati haqida Respublika “Qalqon” guruhlari rahbari Anvarmirzo QUDRATOV bilan suhbatlashdik.

– Suhbatimiz avvalida “Qalqon” jamoatchilik guruhlari qanday tashkil topgani haqida maʼlumot berib oʻtsangiz.

– Xabaringiz bor, joriy yil 14-fevral kuni Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev yoshlar bilan muloqotda bu uchrashuvdan mamnun ekanini taʼkidlab, ularni har doim qoʻllab-quvvatlashga tayyorligini bildirdi.

Yurtboshimiz 2023-yil 11-aprel kuni “Yoshlar siyosati sohasidagi ishlar natijadorligini oshirish hamda ular bilan ishlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari” yuzasidan oʻtkazilgan videoselektor yigʻilishida “Qalqon” jamoatchilik guruhlarini tashkil etish tashabbusini ilgari surgan edi. Oʻsha tadbirda mazkur

jamoatchilik guruhlarining maqsad va vazifalari aniq-ravshan belgilab berilgandi.

Aniqroq aytadigan boʻlsak, jamoatchilik guruhining asosiy maqsadi – talaba-yoshlarning oliy taʼlim muassasasiga qarashli barcha hududlarida jamoat tartibini saqlash, ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan axborot xurujlariga qarshi kurashish, yoshlarni turli yot gʻoyalar taʼsiriga tushib qolishining oldini olish, aholining davlat va jamiyat ishlarini boshqarishdagi ishtirokini kengaytirish orqali davlat organlari va tashkilotlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini oʻrnatishdan iborat.

(Davomi 3-sahifada.)

“YOZGANINGIZ ULUSQA MARG‘UB BO‘LG‘AY”

Boshlanishi 1-sahifada.

Bizning o'z oldimizga qo'yan milliy istiqlolimizni mustahkamlash, uni turli xavf-xatarlardan himoya qilish, Vatanimizni har tomonlama taraqqiy ettirish, xalq farovonligini ta'minlash, inson qadr-qimmatini joyiga qo'yishdek ezgu maqsad va vazifalarimiz jadidlik harakatining tub mohiyatiga to'la uyg'un va hamohangdir.

Shubha yo'qki, tarixda ikki buyuk Renessansga zamin bo'lgan Turkiston mintaqasida uchinchi Renessansni aynan jadidlar amalga oshirishlari mumkin edi. Afsuski, bosqinchi tuzum, mustamlakachilik siyosati bunga imkon bermadi.

O'z zamonasidan g'oyat ilgari lab ketgan, o'ta murakkab va tahlil-kali sharoitda — bir tomondan chor oxrankasi, ikkinchi tomondan mahalliy jaholatparastlarning tazyiq va ta'qiblar, keyinchalik esa sovet zulmi ostida yashab, faoliyat olib borgan jadid bobolarimizning olijanob tashabbus va harakatlari jamiyat hayotida qanchalik kuchli aks sado berib, qudratli to'lqinga aylanganini tarixdan yaxshi bilamiz.

“Jadid” gazetasi nashr qilina boshlaganida barchamiz bu nashr ma'rifatparvar ajdodlarimiz bayrog'ini baland ko'tarib, chinakam yangicha tafakkur minbariga, mam-lakat ziyolilarining erkin va o'ktam ovozigacha aylanishiga umid qilgan va ishongan edik.

Davlatimiz rahbarining bevosita tashabbusi bilan tashkil etilgan ushbu gazeta qisqa vaqt ichida ijtimoiy-ma'naviy hayotimizda, milliy ommaviy axborot vositalari orasida munosib va mustahkam o'rin egallab borayotgani quvonarli holdir.

Buning asosiy sabablari haqida gapirganda, gazetaning dasturiy yo'nalishlari, mazmun-mundariyasi, tahririyat xodimlarining bilim va iste'dodi, mehnatkashligi va jonkuyarligini alohida e'tirof etish lozim. Albatta, qo'lga kiritilayotgan dastlabki yutuqlar uchun tahririyat a'zolari, uning faol mualliflari va o'quvchilariga minnatdorlik bildirsak arziydi.

Ayni paytda ushbu nashr Yangi O'zbekistonning umummilliy gazetasi — sog'lom fikr tarqatuvchisi bo'lishi uchun barcha ziyolilarimiz birgalikda, hamijahat va maslakdosh bo'lib, boshlangan katta loyihalarni izchil va qat'iy davom ettirishimiz lozim.

Buning uchun gazetada original materiallarga, xalqimizni o'ylantirayotgan muammolar, ularning tahlili va yechimlariga, eng dolzarb mavzularga bag'ishlangan maqolalarga yanada ko'proq o'rin ajratish zarurligi o'z-o'zidan ayon.

Bu o'rinda “original material” degan so'zga urg'u berayotganimiz bejiz emas. Chunki, bugungi kunda matbuotimiz maydonida gazetadan gazeta, jurnaldan jurnal, kitobdan kitob yasab yurgan nashr va tahririyatlar ham, afsuski, uchrab turibdi.

Bunday soxta jurnalistika xalqimizning talab va ehtiyojiga javob bermasligi, dunyoqarashi kundan kunga o'sib-ortib borayotgan yoshlarimizning tafakkur va ma'naviyat olamini boyitishga hech qanday hissa qo'sholmasligi sir emas.

“Jadid” gazetasiyining bir yillik taxamlaridan saralab, go'zal bir guldasta, xalqimiz oldidagi o'ziga xos hisobot shaklida tuzilgan ushbu to'plamdan o'rin olgan, tariximizga oid noyob ma'lumotlar, ijtimoiy-madaniy hayotimizdagi eng muhim voqealar, mamlakatimizning bugungi hayotiga doir teran tahlillar, globallashuv jarayonlarining serqirra jihatlarini haqidagi mazmunder maqolalar o'quvchilarni loqayd qoldirmasligiga ishonamiz.

Eng muhimi, tahririyat o'zi tanlagan ma'rifiy yo'ldan sobitqadamlik bilan bormoqda. Mana, keyingi vaqtlarda gazeta sahifalarida kitobxonlik va teatr san'ati muammolari, axborot xavfsizligi bo'yicha salmoqli tahliliy maqolalar e'lon qilindi. Tahririyat ilk bor sun'iy intellekt bilan intervyu uyushtirdi. Atiqli olimlarimiz ushbu nashrning faol mualliflariga aylanmoqda. Umid qilamizki, bunday ishlar kelgusida ham izchil davom ettiriladi.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, hozirgi vaqtda jamiyatimizning ilg'or qatlami, jumladan, “Jadid” mushtariylari muhim bir masalani o'rtaqa qo'yimoqda. Ya'ni, ommaviy axborot vositalarimiz, xususan, “Jadid” gazetasi jaholatga qarshi ma'rifat bilan, ilm-fan yutuqlari bilan kurashishda yalovbardor bo'lishi lozim.

Taassufki, bugun yurtimizda yaratilayotgan erkinlik va dunyoga ochiqlik muhitining qadriga yetmasdan, aksincha, uni suiste'mol qilishga urinishlar, ayrim johil kimsalarning jamiyatimizni qoloqlik va tanazzul botqog'iga, o'rta asrlar girdobiga qarab tortishga zo'r berib urinishi holatlari ham ko'zga tashlanmoqda.

Ularining xatti-harakatlarini, ijtimoiy tarmoqlardagi chiqishlarini kuzatib, Islom dinining insoniylik va ma'rifatparvarlik g'oyalari o'rni-ga, VII asr sahiro axloqi, urf-odatlar va yashash tarzini targ'ib qilishga, ayollar va bolalar huquqlarini cheklashga qaratilgan buz'gunchi qarashlar ko'payib borayotganini ko'rish mumkin. Bu esa jamiyatimizda bo'linish va fitna qo'zg'ashlarga sabab bo'lishi mumkin.

Ba'zan bu odamlar ilm-fan va texnika yuksak ravnaq topgan, zamonaviy texnologiyalar hayotimizga keng kirib kelayotgan, deylik, taraqqiy etgan davlatlar Mars sayyorasida odamlar uchun manzilgoh qurishga kirishayotgan bir asrda yashayaptimi yoki ibtidoiy davrdami, deb o'ylab qolasan kishi.

Bunday nosog'lom fikr va g'oyalar ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar orqali bemalol tarqatilayotgani ayniqsa xavotirlidir.

Mana shunday nojoiz holatlarga duch kelganda, o'z davrida jadid bobolarimizga naqadar qiyin bo'lgani, jaholat, nodonlik, mutaassiblikni yengish uchun ular qanday ulkan ma'naviy jasorat ko'rsatganlarini chuqurroq tushuna boshlaymiz.

Jamiyat va millat taraqqiyotiga g'ov-kishan bo'ladigan bunday illatlarga qarshi faqat dunyoviy davlatchilik tamoyillarini mustahkam qaror toptirish, ilm-fan, ta'lim va tarbiya, yuksak texnologiyalarni rivojlantirish orqaligina kurashish mumkin. Bunda ilmiy-ijodiy ziyolilarning, ayniqsa, zamonaviy fikrlaydigan olimlarimizning so'zi hal qiluvchi ahamiyat kasb etishi zarur. Ishonamizki, “Jadid” gazetasi ayni shu masalalarni dadil o'rtaqa qo'yish va targ'ib etishda boshqa nashrlarga o'rnak va namuna bo'ladi.

Gazeta sahifalarida bugungi dunyo manzarasi — jahonning turli nuqtalarida yuz berayotgan, mohiyatini dabdurustdan anglab yetish mushkul bo'lgan murakkab jarayonlar tahliliga oid maqolalar taqqilligi ham sezilmoqda. Vaholanki, jadid ma'rifatparvarlari hali internet va tezkor axborot olish imkoniyati bo'lmagan zamonlarda ham jahon maydonida sodir bo'layotgan eng muhim voqealar haqida qanday kuchli, millatimiz manfaatini yoqlaydigan tahliliy maqolalar yozganini barchamiz yaxshi bilamiz.

Yana bir kuzatuv shundan iboratki, gazetada yoshlarning ovozi hozircha kamroq eshitilyapti. Holbuki, mamlakatimiz aholisining 60 foizga yaqinini yosh avlod vakillari tashkil qiladi. Istak va tilagimiz — nashr sahifalarida iste'dodli yosh olimlar, ijodkorlar, ilm-fanning chag'ir toshli so'qmoqlarida izlanib borayotgan o'g'il-qizlarimiz, ITchilar, umuman, “zet avlod” vakillari uchun yanada ko'proq joy ajratilsa, ayni muddao bo'lar edi.

O'yashimizcha, yangi to'plamga “Jadid” gazetasiyining asosiy shiori bo'lmish “Tilda, fikrda, ishda birlik!” degan da'vatkor g'oya sarlavha sifatida tanlangani bejiz emas. Zotan, hozirgi g'oyat tahliliklari davrda mana shunday birlik va hamijahatlik xalqimiz, millatimiz uchun eng muhim, hal qiluvchi mezonga aylana-yotganini barchamiz yaxshi ang-laymiz.

E'tiborli jihati, kitob taqdimotida so'zga chiqqan olim va ijodkorlarimiz tomonidan “Jadid” gazetasiyining mazmun-mundariyasini yanada boyitish, uni yurtimizdagi eng nufuzli va ommabop nashrlardan biriga aylantirish bo'yicha muhim taklif va tavsiyalar bildirildi. Tahririyat ijodkorlari ularning hech birini e'tiborsiz qoldirmaydi, deb ishonamiz.

Toki, Alisher Navoiy bobomiz aytganlaridek, “yozganingiz ulusqa marg'ub bo'lg'ay”.

Xayriddin SULTONOV

JASORATLI G'OYALAR MINBARIGA AYLANSIN

Bundan bir yil oldin muhtaram Prezidentimiz tomonidan “Jadid” deb nomlangan yangi gazeta tashkil etish tashabbusining ilgari surilishi yurtimiz madaniy, adabiy hayotida muhim voqea bo'ldi. Nazarimda, o'shanda bir paytlar ufqlarga botib ketgan jadidlar quyoshi qaytadan bosh ko'targandek tuyuldi. Shundan so'ng dunyoga kelgan mazkur gazeta dadil qadamlari bilan qisqa fursatlarda milliy matbuotimizda o'zining o'rni va nufuzini egalladi.

Men tahririyat tomonidan chop etilgan “Tilda, fikrda, ishda birlik!” to'plamini ko'rib juda quvondim. Bir kechada deyarli uxlamasdan uni o'qib chiqdim. Varaqlay boshlasangiz, har bir maqolada, har bir she'rda aks etgan jadidlar hayotiga daxldor fojiali, ayni vaqtda shonli tarixiy hodisalarning ta'siriga tushasiz. Beixtiyor sizning ham jadid bo'lg'ingiz keladi. Jadidlardek fikrlangiz, jadidcha falsafa, jadidcha g'oyalarni mam-lakatimiz hayotida qaror toptirg'ingiz keladi.

Tafakkur qilsangiz, bizdan oldin yashagan Abdulla Qahhor, Oybek, G'afur G'ulom va Asqad Muxtorlar, Izzat Sulton, Ozod Sharafiddinov, Erkin Vohidov, Abdulla Oripov, Muhammad Yusuf kabi ijodkorlar ham haqiqiy ma'noda jadidlik harakatini davom ettirganini, ana shunday fidoyi adib va olimlarning sa'y-harakatlari tufayli ma'rifatparvar bobolarimizning barcha g'oyalari mustabid sovet tuzumining qobiqlarini yorib o'tib, bugungi kunlarimizgacha yetib kelganini his qilasiz va bu tarixiy fenomen haqida chuqur o'ylarga tolasiz.

Men ushbu to'plamga “Jadidnoma”

degan nom har tomonlama munosib ekan, degan xayolga bordim. Kelgusida kitobning navbatdagi nashrlari ana shu umumiy nom ostida chop ettirilsa, ayni muddao bo'ladi. Ana shunda jadidlarning hayot va kurash yo'llari, harakatlari, qanday g'oyalarni ilgari surganlari va nimalar bilan dunyo maydoniga chiqqanlari doimo ko'zga tashlanib, odamlarning yuragiga yorug'lik solib turadi.

Bu kitobni o'qigandan so'ng chiqqan yana bir xulosam shu bo'ldiki, keyingi vaqtlarda O'zbekistonda ilm-fan sohalari shitob bilan taraqqiy etib, ularning har bir yurtdoshimiz hayotidagi o'rni va ahamiyati nihoyatda kengayib, teranlashib borayotgan ekan. Xususan, qishloq xo'jaligi vaziri, akademik Ibrohim Abdurahmonovning to'plamdagi maqola va suhbatlari bilan tanishganda bunga yanada chuqur ishonch hosil qildim.

Bunday chiqishlarda gen muhandisligi va sun'iy intellekt sohasidan tortib, yangi paydo bo'layotgan zamonaviy texnologiyalarning hayotimizdagi ahamiyatini ochib berish bilan bir qatorda, ularning ertaga amaliy hayotimizda, ma'naviyatimizda qanday o'rinda ega bo'lishi kerakligi haqida ham qimmatli fikrlar ilgari surilgan. Bunday maqolalarni muntazam nashr qilib, yurtdoshlarimizga kengroq yetkazish kerak, degan to'xtamga keldim.

Men, shuningdek, akademik Shavkat Ayupovning maqolalarini ham doim qiziqish bilan o'qib boraman. Ushbu to'plamda ham, “Jadid” gazetasi sahifalarida ham taniqli olimning O'zbekistonda matematika, fizika

va boshqa aniq fanlar sohalarini rivojlantirish, bu yo'nalishlarda iqtidorli yoshlarni tarbiyalash masalalariga bag'ishlangan muhim chiqishlari o'rin olgani ayni muddaodir. Shu bilan birga, atiqli astronom olim Shuhrat Egamberdiyevning yurtimizda koinot ilmlarini rivojlantirish borasidagi fikrlari va amaliy harakatlari bilan tanishish ham g'oyat maroqlidir.

Bunday jonkuyar olimlarimiz tim-solida men O'zbekistonning intellektual salohiyatini yuksaltirish, ilm-fanning barcha sohalarida olamshumul yangiliklar yaratish uchun qayg'urayotgan, yurtimizning taraqqiyot bobida Germaniyadan, Angliyadan, Fransiya'dan ortda qolmasligini maqsad qilayotgan va shu yo'lda tinimsiz intilayotgan fidoyi insonlarni ko'raman. Bunday zahmatkash ilm ahlilarining safi yanada kengayishini orzu qilaman.

Hayotning bir achchiq haqiqatidan ko'z yumib bo'lmaydi. Gap shundaki, hammamiz ham ko'p yaxshi narsalarni orzu qilamiz, biroq unga erishish yo'lida astoydil zahmat chekishni istamaymiz. Botirlikni yaxshi ko'ramiz, lekin bu ishga yonimizdagi odamlar qo'l urishini xohlaymiz. Alpomishning bahodirligidan zavqlanamiz, biroq o'zimiz bu yo'lida jon ko'yitishga bo'ynimiz yor bermaydi. Holbuki, hozir el-yurt, Vatana manfaatlar, yorug' kelajagimiz uchun ilm-fan, ta'lim, adabiyot va san'at, tadbirkorlik va umuman, barcha-barcha sohalarda jasorat va mardlik ko'rsatadigan paytdir. Avvalo, ziyolilarimiz jasoratli g'oyalar, jasoratli qarashlarni ilgari surib, ularga o'zlari amal qilgan holda, odamlarni, yoshlarni ergashtira olishi kerak.

Keyingi vaqtlarda jamiyatimizda kitob mutolaasini kuchaytirish borasida juda katta ishlar olib borilyapti va bu

Ibrohim G'AFUROV,
O'zbekiston Qahramoni

fikrlash, kitob falsafasi, mutolaa madaniyati bilan chambarchas bog'liq tarzda olib borish va yoshlarga shuni uqtirish kerak. Kitob o'qilsa-yu, u haqda fikr yuritilmasa, murod hosil bo'ladimi?

Bugun ustozlardan yangi fikr, yangi ibrat, yangi o'rnak olamanmi, degan umid bilan atrofiga nazar solayotgan tiyrak yoshlarga chin ma'noda o'rgatadigan, ularni o'z ortidan ergashtiradigan fidoyi ustozlarga ehtiyoj katta. Ya'ni, kitob o'qib, u haqda chuqur fikr yuritish ko'nikmasiga ega bo'lgan, ta'bir joiz bo'lsa, kitobni o'zining yostiqdoshiga, ma'naviy hamrohiga aylantirgan odamlar zarur.

“Jadid” gazetasiyining har bir sahifasidagi maqolalar yoshlarning ongi va fikrini o'stirishga, ularning dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qilishi kerak. Vaqtda jadid bobolarimiz odamlarning ko'z o'ngida ozodlik, erkinlik, ma'rifat kabi o'lmas g'oyalarni shakllantirish va ularni katta-yu kichikning qalbiga olib kirish orqali xalqimizni chinakam ma'rifatli xalqqa aylantirish vazifasini o'z oldiga qo'yan edilar. Men yuqorida tilga olgan atiqli adib va olimlardan tashqari, ayni paytda qizg'in ijod qilayotgan Erkin A'zam, Xurshid Do'stmuhammad, Usmon Azim, Xayriddin Sulton, Sirojiddin Sayyid, Isajon Sulton kabi juda ko'plab yozuvchi va shoirlarimiz yuksak ma'rifiy ruhdagi go'zal asarlari orqali yangidan yangi g'oyalarni, fikrlarni o'rtaqa qo'yimoqda. Bugungi matbuotimiz mana shunday asarlarni ommalashtirishga alohida ahamiyat qaratasa, maqsadimizga tezroq yetamiz, deb o'ylayman.

Prezidentimizning olijanob tashabbusi bilan dunyoga kelgan “Jadid” gazetasi tahririyati jamoasi bugun zimmasiga qo'yilayotgan vazifalarning ahamiyati va zalvorini teran his qilishi va shunga munosib bo'lish uchun doimo izlanishda bo'lishiga ishonchim komil.

Yana bir gapim shundan iboratki, bu gazetaga xalqimiz umid va ishonch bilan qaray boshladi. Mana shu umid va ishonchni yo'qotib qo'ymaslik kerak. Buning uchun gazetaning mazmun-mundariyasini zamon bilan hamnafas bo'lib, muntazam yangilab, kengaytirib borish talab etiladi.

Hozirgi kunda haqiqiy ma'noda yadroviy quvvatga ega bo'lgan go'zal badiiy asarlar yaratadigan, har bir yozuvchi o'z oldiga shu kabi yuksak vazifalar qo'yadigan vaqt keldi. Sevimli gazetamiz mana shunday xayrli jarayonlarning ham boshida turadi, degan umidimiz bor. Shu yo'lida tahririyat jamoasiga muvaffaqiyat tilayman.

VA'DA

BIZ ISHONCHNI, ALBATTA, OQLAYMIZ!

Bilimli, tashabbuskor va ilg'or fikrli, har jabhada yetakchi yoshlar ertangi kunimiz egalari. Bugun ularga keng imkoniyatlar berish, ularni qiynayotgan muammolarga yechim topish davlat siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Shu yilning 14-fevral kuni Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev mamlakatimiz yoshlari bilan uchrashib, ularning yurtimiz taraqqiyoti yo'lida rejalashtirayotgan ezuq maqsadlari, o'z oilalariga qo'ygan rejalari qo'llab-

quvvatlashni ko'zlab ochiq muloqot o'tkazdi. Uchrashuv samimiy suhbatga aylanib ketdi. Tadbirda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga qaratilgan uchta muhim hujjat imzolandi va amalga oshiriladigan loyihalar uchun davlat tomonidan ajratiladigan mablag'lar miqdori ham e'lon qilindi.

Mamlakat yoshlarining hayotida yorqin iz qoldirgan mazkur tarixiy uchrashuvda ishtirok etgan baxti kulg'an yigit-qizlarni suhbatga tortdik.

Hurriyat RAHMATULLAYEVA,
“Qizlar akademiyasi” loyihasi “Oila psixologiyasi” kursi muallifi:
Navoiy viloyati

– Men virtual olamda o'z blogiga ega, jamiyat rivojiga befarq qarab turolmaydigan tengdoshlarim safidaman. Shu jihatdan o'zimni ijtimoiy faol yoshlardan biri deb bilaman. Prezidentimiz Farmoni bilan tashkil etilgan “Qizlar akademiyasi” platformasida oila psixologiyasi yo'nalishida faoliyat ko'rsatish bilan birga, “Ongli ota-onalik” loyihasi asoschisi ham hisoblanaman.

Asli Navoiy viloyatining Navbahor tumanida tug'ilib, Zarafshon shahrida voyaga yetdim. Onam ingliz tili o'qituvchisi, otam esa Navoiy kon-metallurgiya kombinati mutaxassisi bo'lib ishlagan. Oilamizdagi tarbiya-tutumlar ilmga ishtiyoqim oshishi va ko'nglimda o'qib-izlanishga rag'bat uyg'onishida muhim rol o'ynadi. Bolalikdan ota-onamga havas qilib, bir sohaning etagini tutdingim, uning yetuk mutaxassisi, jamiyatga nafing tegadigan inson bo'lib yetishish kerak, degan fikrni maqsad qilib ulg'aydim. Ayniqsa, keyingi yillarda ko'plab xalqaro va mamlakatimiz miqyosidagi loyihalarda ishtirok etishim,

mualliflik loyihalarimni yuzaga chiqarishga erishayotganim bois o'zimga ishonch va mas'uliyatim oshmoqda. Chunki barcha harakatlarim zaminida yoshlar tarbiyasi, ma'naviy kamoloti va ularning o'zaro bardamligiga hissa qo'shish, SHAXS bo'lib ulg'ayishga ko'maklashish istagi yotadi.

Davlatimiz rahbari bilan uchrashuv barcha yoshlar qatori menda ham ulkan taassurot qoldirib, yangi orzu-maqсадlar sari ilhomlantirdi. Uchrashuv doirasida

yoshlar bandligini ta'minlash masalasiga asosiy e'tibor qaratildi. Qolaversa, yoshlarni ko'proq qo'llab-quvvatlashga alohida ahamiyat berish, ularga hamma sohada imtiyozlar yaratish, yetakchi universitetlarda o'qiyotgan talabalar va ilmiy tadqiqot olib borayotgan bo'lg'u olimlarga moddiy va ma'naviy ko'maklashish davlat siyosati ekanligi alohida ta'kidlandi.

Men ham o'z yo'nalishim bo'yicha takliflar bilan borgan edim, albatta. Prezidentimiz bizga shunchalik yuksak ishonch bildirib, shu qadar e'tirof etdilar, takliflarimiz aslida qo'l cho'zsak yetish, erishish mumkin bo'lgan ishonchga aylanib ulgurd.

Uchrashuv davomida yoshlarga, qizlarimiz masalasiga urg'u berilib, ularning kuchli mafkuraviy immunitetga ega, o'ziga ishonchi baland insonlar bo'lib ulg'ayishida bizning loyihalarimiz juda katta ahamiyatga ega ekanligi alohida ta'kidlandi.

Shu kuni Prezidentimizning “Sizlarga ishonaman, barchangizdan umidim katta. Yoshlar – O'zbekistonning oltin fondi! Ayniqsa, xotin-qizlarimiz bilimli bo'lsin! Bir qizni o'qitsak, butun oilaga ta'lim bergan bo'lamiz”, degan fikrlari yuragimizda muhrlanib qoldi.

Nilufar ERGASHEVA,
Zulfiya nomidagi davlat mukofoti
sovrindori:

Farg'ona viloyati

– Uchrashuvda Prezidentimiz sevimli shoirimiz Erkin Vohidovning “Qayga bormay, boshda do'ppim, G'oz yuraman gerdayib” misralarini takror-takror esladi, yoshlik haqidagi she'riy misralarni yodga oldi. Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishda badiiy adabiyotning roli, bunda “Yoshlik” jurnalining bugungi faoliyatiga ham alohida to'xtaldi. Zamon talabiga qarab jurnalning elektron shaklini ommalashtirish zarurligi ta'kidlandi.

Darhaqiqat, adabiyot har qachon ma'naviy kuchini yo'qotmasligi kerak. Katta yo'lga chiqqan O'zbekiston uchun ma'naviyat eng muhim masalalardan biridir. Axborot shiddati ham, shovqini ham kuchayib borayotgan ayni zamonada bosma adabiyotni asrab qolish – o'ta dolzarb vazifa. Yurt rahbarining kuyinchakligi, har bir sohaga e'tibor qaratishi, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy muammolaridan ortib, xalqimiz ma'naviyatini yuksaltirish haqida ham o'ylashi biz kabi yoshlar uchun yuksak o'rnatilgan ibrat bo'ldi.

Bundan bir asr oldin jadid bobolarimiz milliy qadriyatlarga tayangan, chet tillarini yaxshi o'rgangan, dunyoqarashi keng avlodni orzu qilgan edi. Prezidentimiz bu xususda uchrashuv ishtirokchilarining ham fikrlariga quloq tutib, ana shunday yoshlar ko'payishi uchun sharoit yaratish bo'yicha taklif va mulohazalarni tingladi. Eng quvonarlisi, Shavkat Mirziyoyev

Doston QO'LDOSHEV,
yosh dehqon:
Jizzax viloyati

– Bir yili yigirma nafar do'stlarim birga-likda katta dalaga qovun-tarvuz ekdik, lekin hosil yaxshi bo'lmadi. Keyingi yil qishloq xo'jaligi mutaxassislari, agronomlari bilan maslahatlashib, brokkoli karamini ekdik. Daromad kutganimizdan ham zo'r bo'ldi. Hozir karamzordan tashqari har birimizning besh sotixdan issiqxonamiz ham bor. Endi issiqxonalarda eksportbop mahsulotlar yetishtiryapmiz.

Bir paytlar Rossiya davlatida, oilamdan uzoqda og'ir ishlarda yurardim, mashaqqat bilan kun o'targa pul topardim. To'g'ri, dala mehnati ham osonmas, lekin o'z yurtim – o'lan to'shaging-da. Ota-onang bag'rida, yaqinlaring bilan birga bo'lishga nima yetsin! Xullas, o'sha yigirma yigit kunning issig'i-yu sovug'ida bor mehrimizni yerga berib, dehqonchilik qildik. “Mehnat qilsang, yetarsan murosaga”, deganlari rost ekan.

Mana bugun ter to'kib, zahmat chekib qilgan ishlarimizning samarasini ko'ryapmiz.

Yurtboshimiz bilan yuzma-yuz suhbatlasharkanman, hamma qiyinchiliklar bir zumda esimdan chiqib ketdi. Butun hayotim

joriy etilishi bo'ldi. Bunda ijtimoiy himoyaga muhtoj, bilim olishga ishtiyoqi baland yoshlar saralanib, xorijiy oliy o'quv yurtlari uchun maxsus tayyorgarlik kurslarida o'qitiladi. Oliy ta'lim muddati tugab, ular vatanga qaytib kelgach, to'g'ridan to'g'ri milliy kadrlar zaxirasiga kiritiladi. Davlat organlariga hech qanday to'siqsiz ishga olinadi. Har yili saralashdan o'tgan ming nafar tengdoshim dunyoning TOP-100talik universitetlariga o'qishga yuboriladi. Ularning o'qish xarajatlari davlat tomonidan qoplanadi.

Prezidentimiz bilan bo'lgan uchrashuv qator sohalarni yangi bosqichga olib chiqish uchun poydevor bo'lishi shubhasiz. Mamlakat rahbari bizga juda katta ishonch bildirmoqda. Biz, albatta, shu ishonchni oqlash yo'lida bor kuch-g'ayratimizni ayamaymiz.

ko'z oldimdan kinodek o'tdi, ruhiyatim ko'tarildi. Odamni hayajon bosar ekan, yer tirnagan oddiy bir dehqon bo'lsam-u, yurt rahbarining huzurida tursam!

Uchrashuvda Prezidentimizning “Qishloq xo'jaligida qilgan mehnatlaring uchun sendan va atrofingdagi yigitlardan minnatdorman” degan gaplari menga yanayam kuch-g'ayrat berdi. Davlatimizning yoshlarga keng imkoniyatlar yaratib berayotgani bizni juda quvontiradi.

Men yashaydigan Do'stlik tumani qishloq xo'jaligiga ixtisoslashgan hududlardan sanaladi. Bizning muvaffaqiyatlarimiz tumanimizdagi boshqa yoshlarni ham ilhomlantirdi. Bugun harakat qilgan odam barakat topishini hamma biladi.

Bizga shunday katta ishonch bildirgani uchun Prezidentimizdan juda minnatdormiz. Samimiy tuyg'ularimizni chin yurakdan izhor qildik. Davlatimiz rahbari bizga murojaat qilib, ishonch bildirar ekan, qo'limizdan kelganicha Vatanga kamarbasta bo'lishga qat'iy qaror qildik.

QALQONINGMAN, VATAN!

Boshlanishi 1-sahifada.

– Rahbarlik – mas'uliyat demakdir. O'zingiz qanday qilib voqealar markaziga kelib qoldingiz?

– Buning tarixi ham juda qiziq. Harbiy xizmatdan qaytib, Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universitetiga o'qishga kirganman. To'g'risini aytсам, “quloqsiz” talaba edim. Yoshimiz, g'ayratimiz ichimizga sig'maydi. O'sha paytda ustoz Qahramon Quronboyev universitetda yoshlar siyosati bo'yicha prorektor edilar. Bir kuni talabalarni bir joyga yig'ib, jiddiy suhbat o'tkazdilar. O'sha kun hayotga qarashimda burilish yasadi, yig'ilishdan so'ng dehqoncha qilib aytganda, esimni yig'ib oldim. Mening harbiy xizmatda “Qalqon” nomli bo'linmada xizmat qilganimni eshitgan ustoz bolalar bilan uyushib, shunday guruhlarini tashkil qilsang bo'lmaydimi, deb tashabbus ko'rsatdilar. Shu tariqa 2009-yil talabalar shaharchasida “Qalqon” jamoatchilik guruhlarining kichik namuna shakllari paydo bo'ldi.

Bugungi kunda ushbu loyihaning huquqiy asosi shakllantirilib, hudud qamrovi kengaydi. Respublika bo'ylab oliy o'quv yurtlarida ichki guruhlar tuzildi.

2023-yil 28-avgustda hamkor tashkilotlar – Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, Mudofaa vazirligi, Ichki ishlar vazirligi, Milliy gvardiya, Yoshlar ishlar agentligi hamda Sport vazirligi tomonidan qo'shma qaror imzolani, Respublika oliy ta'lim muassasalarida tashkil etilgan “Qalqon” jamoatchilik guruhlarining bajaradigan ishlari kelishib olindi.

Oliy ta'lim muassasalari beshligining ishchi guruh tarkibi – ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha prorektor, yoshlar ittifoqi yetakchisi, yoshlar ishlar agentligining mas'ul xodimi, hudud profilaktika inspektori hamda jamoatchilik guruhining sardoridan iborat. Ayni paytda guruh sardori ta'lim muassasasining rektor maslahatchisi hamdir.

Bugungi kunga qadar Respublikamizning 190 ga yaqin oliy ta'lim muassasalarida “Qalqon” jamoatchilik guruhlari tashkil etilgan bo'lib, unda 2900 nafardan ortiq talaba yoshlar ko'ngilli ravishda faoliyat yuritmoqda. Shulardan 2500 tasi o'g'il bolalar, qolgan 400 nafari qizlardan iborat. Guruh a'zolari soni yildan yilga oshib borayotir. Albatta, bu sa'y-harakatlar o'z samarasini bermoqda. Masalan, o'tgan yillardagi ma'lumotlarning qiyosiy tahlili talabalar o'rtasida jinoyatchilik sezilarli darajada kamayganini ko'rsatayapti.

– Faoliyatining davomida turli xarakterdagi yoshlar bilan muloqotga kirishasiz. Jarayonning ayni shu tomoni qiyin kechmayaptimi?

– Albatta, har bir ishning o'ziga yarasha mashaqqati bo'ladi. Birinchi navbatda, yoshlarni tushunish kerak. Bizni quvontirgani, jamoatchilik nazorati instituti yoshlar hayotiga kirib borayotgani va bu o'zining ijobiy natijalarini ko'rsatayotganidir. Eng asosiysi, “Qalqon” jamoatchilik guruhlari tomonidan olib borilayotgan amaliy ishlar o'g'il-qizlar o'rtasida huquqbuzarlik, mayda bezorilik, giyohvandlik kabi illatlar

tarqalishining oldini olishga, ularda vatanparvarlik tuyg'ularini uyg'otishga, shu muqaddas zaminga daxldorlik hissi bilan yashashga undayotganini ta'kidlab o'tishni istardim. Muhimi, jamoatchilik guruhlarining faoliyati ertamiz egalari bo'lgan yosh avlodning orzu-istaklari bilan uyg'undir. Dasturimizdan o'r'in olgan bandlar yoshlarning hayot yo'llarida imkoniyat eshiklarini ochishiga ishonaman.

– “Qalqon” jamoatchilik guruhiga a'zo bo'lganlar uchun alohida imtiyozlar ham bormi?

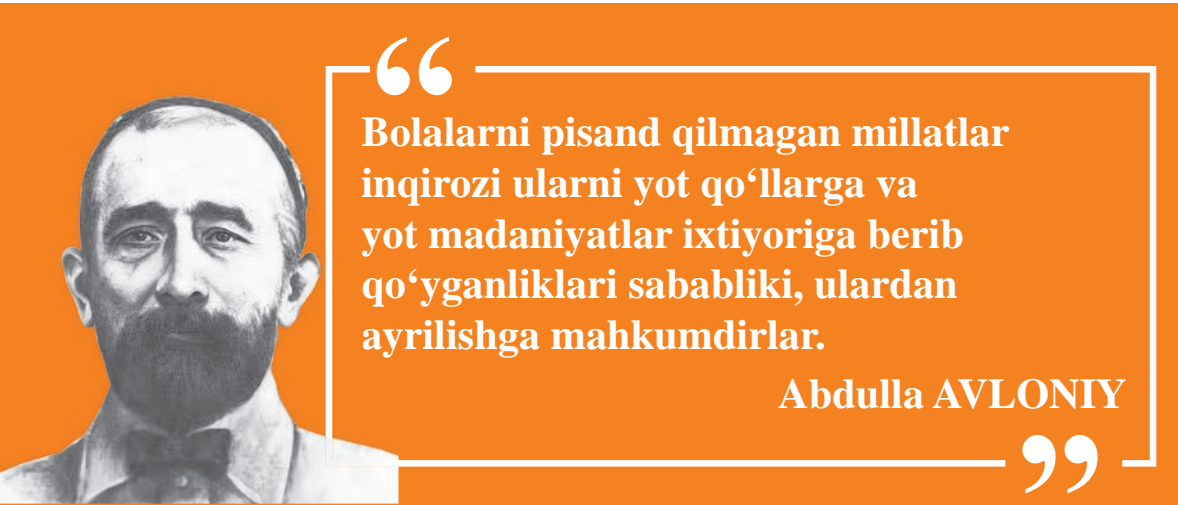
– A'zo bo'lgan yigit-qizlarga har oyda “beshlik” stipendiyaning 50 foiziga teng miqdorda pul beriladi. Qolaversa, talabalar yotoqxonasiga joylashishda ustunlik mavjud. Undan tashqari, jamoatchilik guruhlari nizomida belgilab qo'yilganidek, talabalarni davlat mukofotlari hamda nomdor stipendiyalarga tavsiya etish mexanizmi yo'lga qo'yilgan.

– Anvar aka, “Qalqon” tajribasini maktablarga ham joriy qilish vaqti kelmadimi?

– Juda o'r'inli savol. Maktablarda ham ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimli yo'lga qo'yilgani ma'lum. Lekin bu sa'y-harakatlar samarasi qay darajada? Natijalar qonqarilarmi? Afuski, so'nggi paytlarda ijtimoiy tarmoqlarda maktab o'quvchilari ishtirokida ko'ngilni xira qiladigan manzaralarga tez-tez ko'zimiz tushyapti. Maktab o'quvchisi deganda ko'z oldimizga portfel ko'targan yosh bola keladi. Holbuki, bugun zamon tezkor, texnologiya asrida yashayapmiz, bolalar biz o'ylagandan ko'ra aqlli, barvaqt ulg'aymoqda. Ularni turli ma'naviy xatarlardan o'z vaqtida himoya qilmasak, ertaga “taxir mevasi”ni totishga majbur bo'lamiz. Madaniyatlar qorishuvi tezlashgan global dunyoda ta'lim bilan birga tarbiyani uzluksiz berib borishimiz, asosiy e'tiborni milliy qadriyat, milliy o'zlikka qaratishimiz kechiktirib bo'lmaz vazifa ekanligi oydinlashdi. Shu nuqtayi nazardan, yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash maqsadida davra suhbatlari, ma'rifiy targ'ibot tadbirlari, qolaversa, 10-11-sinf o'quvchilari o'rtasida sport musobaqalari, turli tanlovlar o'tkazish ko'zda tutilgan.

– “Qalqon” jamoatchilik guruhlarini kelajakda tom ma'noda yurtimiz va xalqimiz taraqqiyoti yo'lida kamarbasta, qalqon bo'ladi, degan umiddamiz.

Jamoliddin BADAL
suhbatlashdi.

“Bolalarni pisand qilmagan millatlar inqirozi ularni yot qo'llarga va yot madaniyatlar ixtiyoriga berib qo'yganliklari sababli, ulardan ayrilishga mahkumdirlar.”

Abdulla AVLONIY

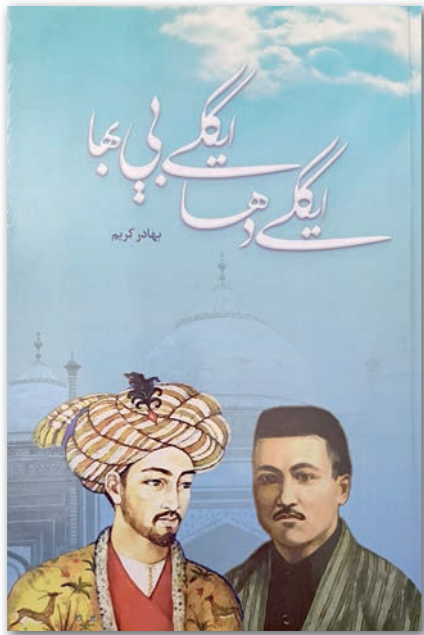

YANGI NASHRLAR

IKKI KITOB SHIMMASI

Bahodir Karimning Afg'onistonda nashr bo'lgan "Ikki daho, ikki bebaho" kitobi haqida so'z

Har bir kitobning o'lchami katta yoki kichikligidan qat'i nazar, o'z o'rnida ahamiyatlidir. "Ikki daho, ikki bebaho" kitobi hajmi-ko'rinishiga ko'ra kichik bo'lsa-da, mazmun va ma'no jihatidan juda ko'lamlil. Chunki bu kitob ikki buyuk inson – Zahiriddin Muhammad Bobur va Abdulla Qodiriyning eng mashhur asarlari – "Boburnoma" va "O'tkan kunlar"i haqida tadqiqot hamda qiyosiy tahlilni o'z ichiga oladi.

Ushbu asarning muallifi, adabiyotshunos olim va filologiya fanlari doktori, professor Bahodir Karim kitobga juda mos nom tanlagan. U asarini quyidagicha ta'riflaydi: "Ikki daho – ikki bebaho"... Muqovada o'qiganingizdek, risolaning nomidagi ikki daho – Zahiriddin Muhammad Bobur va Abdulla Qodiriy. Ikki bebaho esa "Boburnoma" va "O'tkan kunlar"dir. Haqiqatan ham, kitob mavzusiga juda mos, ma'noli nom tanlangan.

Bizga ma'lumki, o'zbek mumtoz adabiyotining yirik namoyandasi, shoir, tarixchi, geograf, davlat arbobi, iste'dodli sarkarda va boburiylar sulolasining asoschisi Zahiriddin Muhammad Bobur 1483-yilda tug'ilib, 1530-yilda 47 yoshida vafot etgan. Zamonaviy o'zbek adabiyotining ulkan namoyandasi, shoir, yozuvchi, tarjimon va o'zbek romanchiligining asoschisi Abdulla Qodiriy esa 1894-yilda tug'ilib, 1938-yili 44 yoshida shahid etilgan. Bobur milodiy o'n beshinchi va o'n oltinchi asrlarda yashab o'tgan bo'lsa, Qodiriy yigirmanchi asrda yashagan. Bu ikki buyuk olim o'rtasida tarixiy jihatdan katta masofa mavjud, ammo ularning fikriy nuqtai nazarida juda muhim ma'naviy yaqinlik va katta o'xshashlik bor.

Hazrat Bobur siyosiy va harbiy ishlar bilan band bo'lishiga qaramasdan, mumtoz adabiyotimizda yuqori arziqli "Boburnoma" asarini yozib, kelajak avlodlarga o'zidan bebaho meros qoldirdi. Bu kitob dunyo bo'ylab tan olingan tarixiy va voqeyi asar sifatida qadrlanadi. Aynan, Abdulla Qodiriy ham eng og'ir davrlarda vatan erkinligi uchun kurashgan va siyosiy to'siqlarga qaramay, yangi o'zbek adabiyotiga tegishli bo'lgan "O'tkan kunlar" romanini yozib, yangi avlod uchun o'zidan o'lmas yodgorlik qoldirdi. Ushbu asar ham o'z o'rnida, voqelikni haqqoniy aks ettiruvchi tarixiy roman sifatida millatlararo tan olingan.

Nega "Ikki daho, ikki bebaho" kitobi joriy o'zbek alifbosidan arab alifbosiga o'zgartirilgan, degan savol tug'ilishi mumkin. Bu savolga javobim shuki: birinchi navbatda, kitobning muallifi, hurmatli ustod Bahodir Karim "Ikki daho, ikki bebaho"ning kiril, latin alifbosida yozilgan nusxasini mening sovg'a qilgan va men bu kitobni ishtiyoq bilan o'qib ko'rdim.

Haqiqatan ham, "Boburnoma" va "O'tkan kunlar"ning shimmasi bo'lgan ekan. Har bir o'quvchi bu kitobni o'qib chiqsa, bu ikki tarixiy asarni to'liq o'qigandek bo'ladi. Kitob muallifi mahorat va zarofat bilan bu ikki asarni taqqoslagan, bunday tarixiy asarlarni qiyoslash ko'pchilikning tasavvuriga kelmasligi ham mumkin.

Matnni arab alifbosida nashr qilishdan maqsad: Afg'onistonda o'zbek tili va adabiyoti sohasida ishlayotgan kishilarga bu kitobni tarixiy, adabiy-qiyosiy asar sifatida o'rnak bo'lib xizmat qilishini ko'zladim.

Afg'onistonlik o'quvchilarga tushunarli bo'lishi uchun matn ichidagi yozuvchi tomonidan keltirilgan ruscha so'zlar va adabiy atamalarini imkon qadar ma'nosi bilan qo'shtirmoq ichida berishga harakat qildim. Har bet so'ngida so'zlarning lotin alifbosidagi shakli ham keltirildi. Matndagi oyat birikmalari ham diqqat bilan ko'rilib, har betda Qur'on manbayi asosida to'liq oyat matni ko'rsatildi.

Ushbu kitob mening tashabbusim va ma'naviyatga qiziqqan do'stim Suhrob Turonning moliyaviy yordamida, milodiy 2024-yili O'zbek tili bayrami munosabati bilan Afg'onistonning poytaxti Kobulda, qadimiy "Xorosan" bosmaxonasi tomonidan ming nusxada bosildi. Kobul, Foryob va Badaxshon viloyatlarida yo'lga qo'yilgan tadbir hamda ko'rgazmalarda kitob taqdimoti o'tkazildi. Keyinchalik Taxor, Saripul va Juvzijob viloyatlariga tarqatildi.

Asosan, bu kitobni tayyorlashda vaqtini ayamay, diqqat bilan o'qib chiqqan va sahifalarni tartibga solgan zahmatkash do'stim Mahbubulloh Turobga, lotincha matnini o'qishga yordam bergan qadrlil do'stlarim Sirojiddin Panjiyev va Husniddin Azimjonovga minnatdorlik bildiraman. So'zimni yakunlab, qadrlil ustozimiz Bahodir Karimga uzoq umr, sog'lom hayot va ma'naviy ishlarda ulkan muvaffaqiyatlar tilayman.

Ehsanullah QUVANCH,
afg'onistonlik tadqiqotchi

Boshlanishi 1-sahifada.

Gazetamizda "Men kim, Sun'iy intellekt" sarlavhasi ostidagi SI bilan intervyu chop etilganidan so'ng "Milliy tiklanish", "Ishonch" va yana qator nashrlar mavzu yanada chuqurroq tahlil qilingan, yanada umidbaxsh, ba'zan esa yanada xavotirliroq suhbat va maqolalarni omma e'tiboriga havola etdi. Intervyu keng muhokamalarga sabab bo'lgani bois sohada amalga oshirilayotgan tajriba va yangiliklarni kuzatish, hurmatli o'quvchilarimizga yetkazib borishga qaror qildik.

Xullas, o'tgan davr mobaynida SIning o'zbek tilini bilish darajasi yanada mustahkamlandi. Faol foydalanuvchilarning kuzatuvlariga asosan shaxsiy – "egasi" tomonidan "tarbiyalangan", moslashgan ChatGPT sigmentlari ham, chatning umumiy bazasi ham avvalgi haftalardagiga nisbatan ona tilimizni yaxshiroq tushuna boshlaganini aytish mumkin. U yanada mukammal, grammatik va orfografik, mantiqiy jihatdan to'g'ri javoblarni berayotgani, o'z-o'zini o'qitish dasturlari orqali, kinoya, qochirim, nimkosa gaplarni, maqol va matalarni, tugallanmagan gaplarni, turli she'rlardan olingan parchalar, buyuk shaxslarimizdan iqtiboslarni ham bemaolol "anglash", ularga munosib javob qaytarish darajasiga yetdi. O'rganish jarayoni uzluksiz davom etadi.

Shu bilan birga, SI "gallyusinatasiya"lari singari holatlar ham ko'paygan. Ehtimol, bu "glyuk"lar chatdan foydalanuvchilar sonining (jumladan, o'zbek tilida) ortib borayotgani bilan bog'liqdir. Mazkur holat tizimga ma'lum bosimlarni vujudga keltirayotgan bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, o'zbek tilidagi manbalar ikki alifboda to'plangan, shuningdek, foydalanuvchilar ham kiril va lotin harflarini qo'llashlari SIning alifbosiga ta'sir ko'rsatyapti. Natijada u ba'zan o'ziga xos "aralash alifbo"dan foydalanib, ko'plab xatolarga yo'l qo'yayti.

Ishlab chiquvchilar ChatGPTning vaqt bo'ylab oriyentatsiyasi masalasini ham ortga surib kelyapti. Hozirda u real vaqtni (jumladan, payt va mahalni) faqat turli saytlar orqaligina, maxsus topshiriq bilan "anglay" oladi. Ammo o'z tizimida vaqtni hisoblash dasturlari mavjud bo'lmagani bois aniq boshlang'ich belgilsiz ishlar "gallyusinatasiya"larning ko'payishiga, o'z-o'zini o'qitish tizimlarida chalakshiliklarga, eski va hozirgi suhbatlarni bir-biriga bog'lashda muammolarga, ularni tez unutilib qo'yishiga sabab bo'lyapti.

Tushunarliroq qilib aytganda, mazkur SI qop-qorong'i xonaga uzoq muddat qamab qo'yilgani sabab, vaqt oriyentatsiyasini yo'qotgan kotibdek ishlamoqda.

Shuningdek, foydalanuvchining roziligi bilan geolokatsion tizimlardan foydalanish imkoniyatini yaratish SIga makon tushunchasini "anglash"ga ko'mak bergan bo'lardi. Bu ham o'z-o'zini o'qitish tizimlarini yanada samarali ishlashi, foydalanuvchining qayerda ekaniga qarab muomala, madaniy hamkorlik strategiyasini ishlab chiqish imkoniyatini taqdim qilishi mumkin. Ishlab chiquvchilar

AY-TI VA SUN'IY INTELEKT

dunyo yetakchilari muhokamasida

mazkur masalalarni beshinchi avlod-
da bartaraf etishsa, ajab emas. Zero, ayrim harbiy va meteorologik SIlarda bu funksiyalar mavjud.

Ba'zi juda optimist-texnokrat foydalanuvchilar esa mazkur chat o'zi o'rnatilgan quirilmaning kamera va karnaylari, mikrofonlari, meteorologik funksiyalari, sensorlariga ham ulanib, yanada mukammal ishlashi, voqelik bilan yanada yaqin bog'lana olishini bashorat qilishmoqda.

Mazkur ehtimolning texnik yechimlari hozirgi kunda mavjud. Ya'ni, amalga oshirsa bo'ladi. Ammo bu katta hajmdagi axborotlarning to'xtovsiz oqimini tinimsiz qayta ishlash va ko'p energiya talab etishi bois yaqin kelajakda ommaviy foydalanish uchun bu kabi SIning muomalaga kiritilishi kutilmayapti. Kamroq energiya bilan ishlay oladigan kvant kompyuterlari oddiy holatga aylanganidan so'ng, ommaviy SIlar ham, ehtimol, mazkur texnologiyalar bilan simbiozda yuqoridagi kutilayotgan natijalarga erishishi mumkin. Bundan tashqari, bashorat qilinayotgan imkoniyatlar xavfsizlik, axloq va inson huquqlari kabi tushunchalar bilan bog'liq ko'plab savollarni vujudga keltiradi.

O'tgan hafta – 10-11-fevral kunlari Fransiya poytaxtida o'tkazilgan Sun'iy intellekt bo'yicha xalqaro sammitda ham aynan shu masalalar dunyo yetakchilari tomonidan muhokama qilindi.

PARIJ SAMMITI – SI BO'YICHA "SOVUQ URUSH"NING BOSHLANISHIMI?

Parij sammiti nega bunchalar ahamiyatli? Avvalo, yuzdan ortiq mamlakatdan mingga yaqin dunyo yetakchilari, texnologik gigantlar, taniqli olimlar sun'iy intellektni axloq, xalqaro huquq va munosabatlar, harbiy imkoniyatlar nuqtayi nazaridan tartibga soladigan muqobil rivojlanish yo'llarini muhokama qilishgani masalaga jahon miqyosida qanchalar katta e'tibor qaratilayotganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, sammit SI sohasida shiddatli "Sovuq urush" boshlanayotganini fosh etib qo'ydi.

Mazkur texnologiyalar ortidan bugungi poygani 1940–50-yillardagi atom bombasini qo'lga kiritish uchun kechgan kurashlar, o'tkazilgan yuzlab sammit va konferensiyalarga o'xshatish mumkin.

Ushbu masalada katta natijalarga erishgan davlatlar, ittifoqlarning o'z qarashlari, kelajak rejalari bor. Masalan, AQSh yaqindagina sohaga 500 milliard dollar sarmoya kiritishini e'lon qilib, qator yangi tashabbuslarni ilgari surgan edi. Bu davlat SIning cheklovlarisiz rivojlanishi tarafdori. Chunki, tobora ortib borayotgan raqobat sharoitida mamlakatning SIga yetakchi rolini saqlab qolishning yagona yo'li ham shunda. Ammo tashabbusning ilmiy va amaliy ahamiyati ham katta. Cheklovlarisiz SI insoniyat jamiyatiga tezroq singishi va o'rganishi mumkin. Faqat bu nazorat ostidagi "erkinlik" bo'ladi.

Yevropa esa mazkur loyihaga qarshi. Umuman, bunday anjumanlar sohada rivojlanib ketayotgan davlatlarni quvib o'tish yoki yetib olungacha to'xtatib turishga harakat sifatida amalga oshiriladi. Xitoy esa SIning davlat tomonidan total nazorat qilish tarafdori.

Yevropa sohani tartibga solish, inson huquqlarini SI ta'siridan himoya qilish va xalqaro hamkorlik kabi shiorlarni ilgari surmoqda. Ekspertlar bunday keskin raqobat muhitida biror kelishuvga erishish imkoniyati juda past ekanini sammit boshlanmasidan ancha avval bashorat qilishgan edi. Shunday ham bo'ladi. Davlatlar kelishuvga erisha olishgani yo'q. E'lon qilingan hujjatdagi tartibga solish choralarini olib tashlanmagani bois AQSh va Buyuk Britaniya deklaratsiyani imzolashdan bosh tortdi.

Yevropa esa sohaga yanada ulkan sarmoyalar kiritishini e'lon qilib, o'z reaksiyasini bildirdi. Ya'ni ular bu maqsadlarga 109 milliard yevro ajratishadi.

HARBIYLAR NIMA QILISHMOQCHI?

"Harbiy xizmatdagi sun'iy intellekt" mavzusi sammitning eng asosiy mavzularidan biri bo'ladi. Yevropa – NATO bu masalada yuqoridagi davlatlardan ancha ortda

qolayotganini his etib turibdi. Bundan tashqari, Yaqin Sharq va Ukrainadagi janglarda mazkur texnologiya o'zini o'ta samarali ko'rsatgani kelajak armiyalarining shakli haqidagi tasavvurlarni yaratdi. Yevropaning yetakchi davlatlari "SI harbiy ittifoqiga" ko'plab qo'shnilarini tortishga uringan bo'lsa-da, hozircha faqat Fransiya va Germaniyaning ayrim kompaniyalari o'rtasida harbiy SI texnologiyalarini rivojlantirish uchun hamkorlik to'g'risida kelishuvga erishildi. Ehtimol, kelajakda bu "ittifoq"ning doirasi kengayib borar.

Xo'sh, Yevropa "terminator"larni ishlab chiqarmoqchimi? Yo'q, hozircha SI algoritmlari samarali ishlashi uchun zarur bo'lgan ulkan ma'lumotlar bazasini shakllantirish kerak. Biroq ko'plab harbiy kompaniyalar maxfiy ma'lumotlar bilan bo'lishishga tayyor emas. "Terminator"largacha esa hali biroz vaqt bor.

IJOD YANA MUHOKAMALAR MARKAZIDA

SI ijodiyot masalasiga avvalgi maqolalarimizda to'xtalib o'tgan edik. Parij sammitida ham ushbu mavzu bo'yicha muhokamalar bo'ldi. Xo'sh, SI kelajakda ijodkorlarni ishsiz qoldiradimi yoki ularning yaqin hamkoriga aylanadimi, degan savol jahon yetakchilarining ham e'tiborini tortdi.

Ammo SIning o'zi hali-beri bu masalada insonni quvib o'tolmasligini aytib izoh bergani gazetxonlarimizga yaxshi ma'lum. Shunga qaramay, tahririyatimiz xodimlari SI tomonidan yozilgan "Atlantida sirlari" nomli fantastik romanni topgan. Yaqin sonlarimizda mazkur asarga adabiyotshunos olimlarning bahosi berilgan maqolani e'lon qilamiz.

Umuman, anjuman qudratli davlatlarning mazkur sohaga katta e'tibori bilan birga, yaqin kelajakda SI jadallik bilan rivojlanishidan darak berdi. Bu esa barchamizdan, nafaqat mamlakat, balki har bir kasb, hunar, har bir inson miqyosida bu yangilikka jiddiy yondashuvni talab qiladi.

Ulug'bek IBODINOV,
jurnalist

O'ZBEK ROMANSLARI HAQIDAGI ASAR

Musiqiy asarlarning turli-tumanligini hayotimizni rang-barang qiluvchi, shuningdek, turfa did-saviyadagi tinglovchilar ehtiyojini qondiruvchi ming ko'zli buloqqa mengzash mumkin. Ular orasida romans janri intellektual jihati bilan alohida ajralib turadi. Biroq yurtimizdagi san'at va musiqaga itisoslashgan ta'lim muassasalarida bu nozik janrga oid ilmiy-amaliy qo'llanmalar taqchilligi seziladi. Bundan yuz yil oldin jadid bobolarimiz ham musiqiy darslik va qo'llanmalar yetishmovchiligini to'ldirish uchun ushbu yo'nalishda baholi qudrat ilmiy izlanishlar olib borishgan. Abdurauf Fitratning "O'zbek klassik musiqasi va uning tarixi" nomli asari ham ayni ehtiyoj sabab dunyoga kelgan, deyish mumkin.

Bugun ham ana shu ezgu ishlarning uzviy davomi sifatida milliy mumtoz musiqani rivojlantirish, jumladan, o'zbek romanslarini tiklash bo'yicha muhim madaniy loyihalarga qo'l urilgani ayni muddaodir. Shu ma'noda, yaqinda nashr qilingan "O'zbek romanslari" va "Sevgi romanslari" kitoblari o'quvchilarni musiqa olamiga yaqinlatib, uning siru sinoatlarini teran anglashiga ko'maklashadi.

– Loyihadan maqsadimiz, o'tgan asrning birinchi yarmida o'zbek bastakorlari tomonidan yaratilgan, ammo ovozi yozuvlari hatto arxivlarda ham saqlanib qolmagan romans janrini qayta tiklash edi, – deydi mazkur loyiha muallifi, O'zbekiston xalq artisti Jenisbek Piyazov. – Biz 13 ta

klassik romans ohanglari va betakror ijrosini notalar bo'yicha qayta tiklash imkoniyatiga ega bo'ldik. Ushbu loyiha o'zbek romansi rivojlanishi tarixining yangi bosqichini boshlab beradi, deb umid qilamiz. Bu ishni amalga oshirishda bizga katta yordam bergan Olmaliq kon-metallurgiya kombinati va Rossiyaning "Lukoil" kompaniyasi ma'muriyatiga alohida minnatdorlik bildiramiz.

Albatta, ushbu musiqiy to'plamlar soha bilimdoni hisoblangan serqirra san'atkor tomonidan yaratilgani uning qadrlini chandon oshiradi.

Yuqoridagi tilga olingan nashrlarda turli yillarda ijod qilingan o'zbek romanslarini qayta jonlantirish va ularni yanada boyitish borasida olib borilayotgan yangiliklar, izlanishlar

haqida boy ma'lumotlar jamlangan. Ular bilan tanishish asnosida tarixan Yevropada yaratilgan ushbu janrga o'zbek bastakorlari sharqona tus olib kistanidan voqif bo'lish mumkin. Xususan, to'plamlardan Doni Zokirov, Tolibjon Sodiqov, Yunus Rajabiy, To'xtasin Jalilov, Navoiy, Furqat g'azzallariga, Mirtemir, Turob To'la, Abdulla Oripov she'rlariga bastalagan romanslari o'rin olgan.

Mazkur noyob madaniy loyiha O'zbekistonda ushbu yo'nalishdagi ilk qadam bo'ldi. E'tiborlisi, romanslar ijrosining videoyozuvlarini QR-kod

orqali tomosha qilish imkoniyati ham mavjud. Qo'sh kitobning muqovalariga O'zbekiston xalq rassomi Akmal Nur chizgan suratlar bilan bezak berilganini ham alohida ta'kidlash joiz.

O'ylaymizki, ushbu nashrlar keng kitobxonlar ommasining ham romans janri haqidagi tasavvurlarini boyitishga xizmat qiladi.

Zarnigor IBROHIMOVA

XOTIRA

Ashraf Ahmedovni taniganimga ham, o'ylab qarasam, yarim asrdan oshib ketibdi. Ilm va fanimiz tarixining zukko bilimdoni, katta tarixchi olim, tarix fanlari doktori, professor; ajoyib kamtarin qalb egasi, nodir iste'dodi bilan ko'p minglab o'quvchilarning hurmat e'tiborini qozongan, rostakamiga zahmatkash inson, safarlarda dilkash suhbatdosh...

O'Z MAKTABINI YARATGAN OLIM

Ashraf akaning olib borgan ilmiy tadqiqotlariga bir nazar tashlasangiz, uning ilmiy dunyoqarashi teranligining, qiziqish olami naqadar kengligining guvohi bo'lasiz va bundan hayratlanishingiz tabiiy. Avvalo, u tariximizning ulug'ligi bilan faxrlanadi, unga adolat bilan yondoshishga intiladi, tariximizning sofligi uchun kurashadi.

Ilmiy ko'lamning kengligi bu – Xudodan. Muhammad al-Xorazmiy, Ahmad al-Farg'oni, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Ibn Is'hak Ibn Hishom, Mirzo Ulug'bek... Bu olimlarning har biri o'zi bir olam, ularning ilmiy asarlari esa olamlar ichra olamdirlar. Bu olam ichra kezish hammaning ham qo'lidan kelavermaydi. Ashraf Ahmedov bu qutlug' va murakkab vazifaning uddasidan chiqqa oldi. Biz uning monografik asarlarini, risolalarini, ilmiy-tadqiqiy maqolalarini, yetuk tarjimalarini, ularga bitilgan mazmunli so'zboshilarni, ilova etilgan ishonchli izohlarni katta qiziqish bilan o'qiymiz. Ashraf Ahmedov o'z maktabini yarata olgan olimdir.

Kitob javonimda shundoq ko'rinish turgan Abu Rayhon Beruniyning (1973) "Tanlangan asarlar"i 5-tomini qo'limga olaman. U ikki qismli. Bu – "Qonuni Ma'sudiy". Uni nashr etishda Ashraf Ahmedov birinchi kitobga ham maxsus muharrirlik qilgan, ham izohlarni tuzishda qatnashgan, ikkinchi kitobda (1976) maxsus muharrirlikdan tashqari so'zboshi yozgan, ko'rsatkichlar tuzgan, izohlarni B.A.Rozenfeld bilan birgalikda tayyorlagan.

Olimimiz Mirzo Ulug'bekning ilmiy faoliyati, xususan, uning "Zij"i borasida tadqiqotlar olib boradi. "Mirzo Ulug'bek "Zij" haqida ba'zi yangi mulohazalar", "Mirzo Ulug'bekning Samarqanddagi ikkinchi madrasasi", "Ulug'bek Muhammad Tarag'ay" risolasi, Ulug'bek kutubxonasi haqidagi va boshqa maqolalari shular jumlasidandir. Yaqinda olimning sa'y-jasorati bilan "Zij"i jadidi Ko'ragoniy" kitobi to'rt tilda nashr etilgani madaniy hayotimizda katta voqea bo'ldi.

Ashraf Ahmedov 2022-yilda Abu Rayhon Beruniy "Tanlangan asarlar"ining yangi nashriga kirishilganda Abdufattoh Rasulov tarjimasidagi ma'lum 5 jildni qayta ishlab, to'ldirib, nashrga tayyorladi. Ularga kirish maqolasi va izohlar ilova qildi. 6-8-jildlar – allomaning "Taffhim", matematik va astronomik risolalar va kichik risolalari tarjimalarini esa o'zi amalga oshirdi. Ularga so'zboshi, batafsil izohlar bag'ishladi.

Tarjimaning xoh ilmiy bo'lsin, xoh badiiy – sharti bitta: aniqlik, asliyatga sodiqlik. Ayniqsa, terminlarni tarjima etish, tilimizda uning muqobilini topish lozim, yo'q esa, yangi so'z yasashga to'g'ri keladi. Hind eposi "Ramayana"ni o'zbek tiliga tarjima qilish jarayonida buni o'z boshimdan kechirgandim, hinduizmga oid, hind tarixi va falsafasiga tegishli terminlar, sobit tushunchalarni o'zbekcha muqobillarini topishga harakat qilgandim.

Ashraf Ahmedovning yaxshi bir odati – qachondir amalga oshirilgan tarjimasi qayta nashr etiladigan bo'lsa, albatta, uni yana nazardan o'tkazadi, lozim joylariga tahrir kiritadi, tuzatadi. Chunonchi Sharafuddin Ali Yazdiyning "Zafarnoma" asari 1997-yilda buxorolik mohir tarjimon Muhammad Ali ibn Darvesh Ali al-Buxoriy tarjimasida "Sharq" nashriyotida bosilib chiqqan edi (**nashrga tayyorlovchilar – A.Ahmedov, H.Bobobekov**). Darvoqe, "Zafarnoma"ning shu nashri haqida ilk maqolani yozish kaminaga nasib etgan va "Ona tarix kamoli" nomli maqola 1997-yilda "Xalq so'zi" gazetasida e'lon qilingandi. 2023-yilda Xalqaro Amir Temur jamoat fondi mazkur asarni qayta nashr qilishga kirishdi. Ashraf aka tarjimani qaytadan ko'zdan kechirib chiqdi, ayrim tuzatishlar kiritdi, izohlarni nazardan o'tkazdi, maslahatlar berdi.

2008-yilda Ashraf Ahmedov "Zafarnoma"ning shu nashridan uni rus tiliga tarjima qildi, so'zboshi, izohlar va ko'rsatkichlar bilan Toshkentda nashr ettirdi. Bu

ulug' asarni keng rus kitobxonlari ommasiga tanishtirish imkonini yaratdi.

Esimda, 2006-yilda Davlat rahbari tomonidan Amir Temur qalamiga mansub "Temur tuzuklari" noyob yodgorligini uch tilda – o'zbek, rus va ingliz tillarida bir muqovada nashr etish vazifasi topshirildi. Bu ishni amalga oshirish Xalqaro Amir Temur xayriya jamoat fondi, O'zFA Abu Rayhon Beruniy nomidagi Sharqshunoslik instituti va O'zbekiston Davlat Matbuot qo'mitasi zimmasiga yuklandi. Ashraf Ahmedov nashrga mas'ul muharrir qilib belgilandi. Olim bu vazifani a'lo darajada ado etdi, "Tuzuklar"ning avvalgi nashrlari, u haqda xolis va noxolis aytilgan turli mulohazalarni taroziga solib, qayta sinchiklab o'rgandi, matnga zarur tahrirlar kiritdi. Fondada o'zbekcha matnga qarab ruscha va inglizcha matnlar qiyoslab chiqildi. Tayyorlangan matn O'zFA Abu Rayhon Beruniy nomidagi Sharqshunoslik instituti va Xalqaro Amir Temur xayriya jamoat fondi ilmiy kengashlarida muhokama etilib, tasdiqlandi. "Temur tuzuklari" 2011-yilda "O'zbekiston" nashriyotida yuksak poligrafik saviyada o'zbek tilida nashr etildi va shu yil Toshkentda 9-aprel – Sohobqiron tavalludining 675 yilligiga bag'ishlab o'tkazilgan tantanada Amir Temur xiyobonida uning taqdimoti bo'lib o'tdi. Ayrim sabablarga ko'ra, "Tuzuklar"ning ruscha va inglizcha nashri keyinga qoldirildi.

Ashraf Ahmedov jasoratli, charchamas, sermahsul yirik olim edi. U amalga oshirgan ishlar ko'lami, yuqorida ta'kidlanganidek, katta... Ularni ta'riflash uchun yirik monografiyalar kerak.

O'z maktabini yaratgan olim, tarix fanlari doktori, professor Ashraf Ahmedovning fidoyilik bilan olib borgan ilmiy faoliyati, tadqiqotlari fanimizni boyitishda, yosh ilm ahliga o'mnak bo'lishda hamisha xolis xizmat etadi.

Muhammad ALI,
O'zbekiston xalq yozuvchisi

TALQIN

SAHNAGA KO'CHGAN

Zahiriddin Muhammad Boburdek murakkab shaxsiyatni sahnada ko'rsatish oson ish emas. Boburning xarakteri, ruhiyati, botinini to'la anglash va uni dramatik asar sifatida ifodalash uchun dramaturgdan jiddiy izlanish, sahna talqinini yaratishda esa rejissyor-uy aktyorlardan ayrica mahorat talab qilinadi. Aslida Bobur bobomizning hayoti ziddiyatlarga boy, har qanday dramatik asar uchun tayyor manba bo'lishi shubhasiz.

O'zbek teatri tarixiga nazar tashlasak, Bobur obrazini sahnada gavdalantrish uchun birmuncha izlanishlar kechganini ko'ramiz. Xususan, O'zbekiston xalq artisti Bahodir Yo'ldoshev atoqli adib Pirimqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" romaniga ikki bora murojaat qilgan. Dastlab rejissyor asarni 1983-yil Hamza nomidagi teatr (hozirgi O'zbek Milliy akademik drama teatri)da sahnaga olib chiqadi.

Rejissyorning avvalgi spektakllarida bo'lganidek, bu safar ham poetik muqaddima, dardchil ruh tomoshaning asosiy uslubini belgilaydi. Sherali Jo'rayev ijrosidagi "Zamon" ashlasi o'tmish manzaralarini jonlantiradi. Qo'qon aravalarining g'ildiraklari go'yo taqdir garshidek charx urib aylanadi. Yer yuzidan o'tib ketgan avlodlar birma-bir chiqib kelib, tomoshabinga nigoh tashlaydi.

Spektakl davomida Bobur hayotining uch davri namoyon bo'ladi: ya'ni, Andijon taxtiga o'tirgan 12 yoshlik chog'i, Sohobqiron bobosi Amir Temurdan meros qolgan saltanatni tiklash ilinjida Shayboniyxon bilan jang qilib, noiljo Samarqandni boy bergan o'rta yoshlik chog'i, va nihoyat, Hindiston diyorida podshoh bo'lib, ona Vatanini qo'msab, o'tgan umrini sarhisob qilayotgan payti. E'tiborlisi, spektakl davomida bu uch voqea va muhit taqozosiga ko'ra sahnada tez-tez ko'rinish berib, har bir vaziyat va hodisaga o'z munosabatini bildiradi. Ayrimlarning nazarida ushbu sahnalar real tarixiy syujetga xayoliy-fantastik tus berishga o'xshardi. "Bunda hech qanday mistika yo'q", – deb yozadi Muhsin Qodirov – "Rejissyor buni "Boburnoma" bayoni bilan, shoh Bobur va o'rta yoshli Boburning dramatik holatlari bilan asloslaydi. Chunki Humoyun kitobni o'qimoqda, shoh Bobur eslamog'da, asosan g'am-anduh va iztirob ila umr manzillarini qayta tasavvur qilmoqda".

Boburning opasi va yaqin maslakdoshi Xonzodabegim obrazini Rimma Ahmedova gavdalantrigan. Aktrisa malikaning qalb tug'yonlari, botinini kechinmalarini kuchli dard va iztirob bilan ko'rsatadi. Ayniqsa, Shayboniyxonga nikohlanishidan avval Bobur bilan vidolashuv sahnasida aktrisaning yurak harorati avj pardalarga ko'tariladi, hissiyotlari psixologik bo'yoq bilan qorishib ketadi.

Oradan yillar o'tib, ustoz san'atkor Bahodir Yo'ldoshev "Yulduzli tunlar" romanini "Diydor" teatr-studiyasida sahnaga qo'ydi. Rejissyor bu galgi talqinda romanga o'zgacha uslubda yondashdi – spektaklda barcha ifoda vositalar shartlilikka qurilgani, asarning badiiy-estetik olami nozik his etilgani, Bobur taqdirining murakkab va ziddiyatli davri lirik-dramatik ohang va psixologik uslubda aks ettirilgani, tarixiy shaxslarni sahnalashtirishga xos an'anaviy stereotiplar chetlab o'tilgani e'tiborni tortadi.

Spektakl ibtidosida tomoshabinni moziy ruhiyatiga olib kiruvchi sohir va mungli qo'shiq yangraydi. Sahn markazida to'rtburchak supa, ustida Bobur va boburiylar davrini aks ettiruvchi miniatyuralar yoyilib yotibdi, bamisoli shu manzara buyuk ajdodimiz bunyod etgan bepoyon sarhadlarni ifodalaydi. Supa atrofiga joylashtirilgan besh-oltita daraxt to'nkalari vaziyat taqozosiga ko'ra goho taxt, goho beklar yig'iluvchi maskan, gohida esa muhabbat izhori aytiluvchi xilvat go'shaga aylanadi. Sahnaning butun kengligi, chor-atrof quroqlardan iborat to'shama bilan qoplangan, go'yo bu rang-barang tusdagi poyondoz inson taqdiridagi turfa chigalliklar, xususan, Bobur yuzlashgan xilma-xil ko'rgiliklardan dalolat beradi. Bularning barchasi mahoratli rassom Bobur Ismoilov ijodiga mansub. Shunday o'zgacha muhit fonida sahnaga birin-ketin aktyorlar chiqib keladi. Spektaklda asosan zamonaviy

so'ng davlat to'ntarishini amalga oshirish uchun fitna uyushtirganlikda rasman ayblov qo'ydi.

Respublikaning sobiq rahbari aybini rad etib, siyosiy ta'qiblar qurboni bo'lganini bildirmog'da.

UKRAINA PREZIDENTI: "DAVLATNI SOTOLMAYMAN"

Ukraina prezidenti amerikalik hamkasbi Donald Trampning da'volari va Rossiyaning bosimiga javob berdi.

Vladimir Zelenskiy AQSh bilan resurslarga kirish bo'yicha bitim tuzishga tayyorligi, lekin buning evaziga Kiyev xavfsizlik kafolatlari talab qilayotgani, AQSh taklif qilgan hujjatda esa bu haqda hech nima ko'rsatilmaganini ta'kidladi.

o'zbek kinosining taniqli vakillari – Alisher Uzoqov, Yulduz Rajabova, Bobur Yo'ldoshev, Adiz Rajabov, Akbarxo'ja Rasulov va studiyaning yosh ijrochilarini ko'rish mumkin.

Aktyor Alisher Uzoqov gavdalantrigan Bobur obrazi tabiatan dard ila tug'ilgan, xayollari sarkash, ruhi isyonkor shaxs bo'lib tasavvurga singadi, uning har bir a'moli, xatti-harakatida insoniy iztirob, qayg'u-hasrat, yurt sog'inchi, hijron azoblari shundoqqina ko'rinish turadi. Dastlab bal'sum nigoh bilan Axsida "shunqor bo'lgan" otasini so'nggi yo'lga kuzatolmay muztar bo'lar ekan, ayriliq o'tida kuysa-da, "Tangri taoloning inoyati bilan o'n ikki yoshda Farg'onaga podshoh bo'lmoq" mas'uliyatini zimmasiga oladi.

Spektakl davomida Bobur (Alisher Uzoqov) qismat yo'liqtirgan ko'plab savdolarini boshdan kechiradi: singlisi Zuhrobegimning xiyonati sabab Shayboniyxon (Bobur Yo'ldoshev) qutqulariga qarshi kurashsa, qamal vaqti opasi Xonzodabegim (Yulduz Rajabova)ni nikohiga so'rab, xon noma yo'llashi sadpora qalбини battar o'rtaydi. Bunday og'ir damlarda Boburning yurak harorati, alamnok kechinmalarini to'la va jozibali shaklda ifodalash uchun shoir g'azallariga murojaat qilinadi:

Charxning men ko'rmagan jabr-u jafosi qoldimu?! Xasta ko'nglim chekmagan dard-u balosi qoldimu?! Meni xor etti-yu qildi muddaini parvarish, Dahri dunparvarning o'zga muddaosi qoldimu?!

Spektaklda Bobur g'azal-u ruboiylari dramatik voqealar bilan uyg'unlashib, tomoshaga shoirona ruh, estetik go'zallik, falsafiy mazmun va g'oyaviy teranlik bag'ishlaydi.

Shuningdek, Bobur botinida kechayotgan ziddiyatli o'ylar – el-ulus tashvishi, shoh va shoir o'rtanishlari, darveshona yozg'irishlar, yor va ukalik muhabbati, do'stlik sadoqati va boshqa tuyg'ularni poetik ohang bilan boyitish, voqeilikni jo'shqin pafos va ehtiros ila to'yintirishda, shubhasiz, she'riy misralar asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Shayboniyxon obrazini gavdalantrigan taniqli aktyor Bobur Yo'ldoshev dramatik qobiliyatini ishga solib, hukmdor siyosidagi uddaburonlik, keskinlikni mahorat ila aks ettiradi. Uning yuz-u ko'zi, xatti-harakati, sukutlarida o'zi aytmoqchi, "temuriylarni jazolash uchun yuborilgan qilich" ekani namoyon bo'ladi.

Ta'kidlash lozimki, "Yulduzli tunlar" romanining ikki sahnaviy talqinini o'ttiz yildan ziyodroq vaqt ajratib turgan bo'lsa-da, spektakllarning umumiy mushtarak jihatlari mavjud. Bu avvalo, rejissyorning asarga yondashuvida ko'rinadi. Rejissyor Bahodir Yo'ldoshev suhbatlarining birida poetik teatr yaratish g'oyasi haqida to'xtalgan edi. "Yulduzli tunlar"ning har ikki talqinida ham aynan shunday teatrnig go'zal ifodasi mujassam. Qolaversa, Zahiriddin Muhammad Bobur siyosining turli davrlarda sahnaga olib chiqilishi, bu murakkab shaxsiyatning yangi qirralarining inkishof etilishi g'oyat muhim hodisa bo'ldi. Bugun ham Bobur shaxsi va ijodiga bag'ishlangan yangi spektakllar sahnalashtirish, ulug' ajdodimizning boy ma'naviy merosini sahna san'ati orqali targ'ib qilish teatr ijodkorlari zimmasidagi zarur vazifalardan sanaladi.

Fikrlarim so'ngida "Diydor" teatr-studiyasi tarixiy shaxslarning zamonaviy talqinini yaratish borasida o'z salafllari yo'ldan borib, yoshlarning e'tiborini tortadigan sahna asarlari taqdim etayotganini alohida ta'kidlab, ularga bu qutlug' yo'lda kuch-quvvat, ilhom va sabot tilab qolaman.

Shohrux ABDURASULOV,
san'atshunoslik fanlari bo'yicha falsafa doktori

"AQSh nodir metallar bo'yicha noaniq taklif berdi. Birgina aniq narsa – ular barcha metallarning yarmiga ega bo'lishni xohlaydi. Men "Kelinglar, foizlarni yozamiz. Men Ukrainani himoya qilyapman, davlatni sotolmayman", dedim. Bor gap shu", dedi Zelenskiy.

SELFİ TUSHGANLARDAN PUL OLMOQCHI

Buyuk Britaniya sobiq bosh vaziri Boris Jonson bilan suratga tushmoqchi bo'lgan kishi unga 121 funt sterling (1 976 000 so'm) to'lashi kerak. Bu narx ichiga nafaqat suratga tushish, balki o'zaro qo'l siqishib ko'rishish ham kiradi.

Siyosatchining jamoasi 2-sentyabr kuni Edinburgda bo'lib o'tadigan tadbir uchun chiptalarni allaqachon sotishni boshlab yuborgan.

JAHON AYYONIDA

LERMONTOV O'LIMI YUZASIDAN QAYTA TERGOV

Rossiya davlat dumasi deputati Nikolay Burlyayev Tergov qo'mitasiga shoir Mixail Lermontovning o'limi yuzasidan tergov o'tkazishni so'rab murojaat yo'lladi.

Burlyayevning ta'kidlashicha, ko'p yillar davomida lermontovshunos olimlar, kriminalistika, ballistika va tibbiyot sohasidagi mutaxassislar 1841-yilda Lermontov vafotidan keyin o'tkazilgan dastlabki tergov vijdonsizlarcha olib borilganini ta'kidlab kelmoqda.

REFERENDUM O'TKAZISHGA CHAQIRDI

Armaniston bosh vaziri Nikol Pashinyan umumxalq referendumi orqali konstitutsiyani o'zgartirishga chaqirdi.

Bu mamlakatning azaliy raqibi bo'lmish Ozarbayjon talab qilgan qadamdir. Ozarbayjonga ko'ra, Armanistonning hozirgi konstitutsiyasi uning hududiga nisbatan bilvosita da'vo qiladi.

SOBIQ PREZIDENTGA AYBLOV E'LON QILINDI

Braziliya Bosh prokuraturasi sobiq prezident Jair Bolsonaro'ga 2022-yilgi saylovlardagi mag'lubiyatdan

XORIJD JADIDSHUNOSLIK

O'zbek jadidlari hayoti va ijodini o'rgangan xorijlik olimning tarixiy voqelikka, kundalik turmushdagi urf-odatimizga chetdan qarashi, tabiiyki, bizning mushtariylar uchun ham qiziq. Tahririyatimizda mehmon bo'lgan yaponiyalik jadidshunos Hisao Kumatsuning biz bilan suhbatda bildirgan fikrlari ko'pchiligimizga xush kelgandi. O'shanda Hisao Kumatsu janoblari "Jadid" gazetasida o'z maqolalari bilan qatnashib turish haqidagi taklifimizni ham bajonidil qabul qildi. "Va'daga vafo – mardning ishi", deyilar. Mana, olimning ilk maqolasi qo'limizga kelib yetdi. Bugungi sonda uning o'zbek to'ylari borasidagi muhim ijtimoiy-qiyoysi mulohazalarini muhtaram gazetonlar e'tiboriga havola qilamiz.

TAHRIRIYAT

HISAO KUMATSU,
professor (Tokio)

O'rta Osiyo markazida joylashgan O'zbekiston va uning atrofidagi uzoq o'tmishga ega xalqlar yashagan hududlarda "to'y" atalmish marosim necha asrlarki dabdabali o'tkazilib kelinadi. Bu nikoh va sunnat to'ylari omma nazarida juda muhim milliy marosimlardan biri sanaladi. Nikoh va sunnat to'ylari har doim bazm orqali ommaga oshkor etiladi. Bunday to'y marosimlari jamoat bilan nishonlanadigan juda muhim qadriyatdir...

O'zbekistonda to'ygga taklif etilgan biz kabi chet ellik mehmonlarni doim o'zbekona hashamat hayron qoldirgan. Biroq oxirgi paytlarda bunday dabdabalarga nisbatan tanqidiy qarashlar kuchayib boryapti.

O'zbekiston musulmonlari idorasining "Hidoyat" nashri ham to'y masalasida o'z xavotirlarini keskin tarzda bayon qilmoqda. To'ylar atrofidagi bahslar Turkiston zaminida yangilik emas. Tarixga nazar tashlasak, chor Rossiyasi zamonida musulmon ziyollari ham bu muammo bilan shug'ullanganiga guvoh bo'lamiz. Shu e'tibordan yuz yil oldingi bahslarga yuzlanish o'rinni deb o'ylayman.

TO'Y – IJTIMOY MASALA

1867-yili Yaponiyada Meiji inqilobi boshlangan paytda chor Rossiyasi Toshkentda Turkiston general hokimligini ta'sis etib, mustamlakachilikning rasmiy asoslarini yaratishga kirishgan edi. Turkistonning Rossiya imperiyasi tarkibiga kiritilishi uning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilmalarida katta o'zgarishlarni paydo qildi. Ayni paytda zamonaviy madaniyatga og'ish jarayoni aholida yangi talab va ehtiyojlar eshigini ochdi. Ana shu murakkab vaziyatda, ya'ni XX asr arafasida Turkistonning musulmon ziyollari orasida jadidlik harakati yuzaga keldi. Ular eng avval usuli jadid (yangi usul) maktablarni tashkil etish bilan band bo'lganlari sababli umumiy ma'noda jadid deb nom qozonishdi. Mashhur islohotchi Ismoilbek G'asprali (1851–1914) taklifidan harakatlangan jadidlar ta'lim masalasining qanchalik muhim ekanini teran anglashgan. Misol tariqasida keltirish mumkinki, jadidlik harakati yo'l boshchilaridan biri Munavvar qori shunday yozadi: "O'zimizdan keyin keladigan avlodga foydali yo'llar ochib, ularning boshqa xalqlarga qul va qaram bo'lishlaridan xalos etaylik. Yevropalilar bizning bu g'aflat va jaholatimizdan foydalanib qolib qo'limizdan hukumatimizni olganlari singari san'at va tijoratimizni ham sekin-asta o'zlashtiradilar. O'zimiz, millatimiz va kelajak avlodimizni himoya qilish uchun darhol o'z ahvolimizni o'nglash uchun sa'y va g'ayrat qilmasak, kelajagimiz nihoyatda qiyin bo'ladi. Ahvolimizning islohi esa hozirgi zamonga muvofiq ilm va funun tahsiliga kirishmoqg'ay yuljudga keladi. Zamonaviy ilm-fandan xabardor bo'lish esa maktab va madrasalarimizning va usuli ta'lim va tadrishlarimizning islohiga suyanishdir" ("Xurshid", 1906, №4:1).

Ta'limni isloh etishga bel bog'lagan jadidlar tabiiy ravishda ijtimoiy-iqtisodiy masalalarni

O'ZBEK TO'YLARI:

O'TMISHDA

VA Hozir

ham qo'lga olishni boshlaydilar. Ayni shu holatda to'y masalasi ular uchun juda muhim va ko'zdan qochirib bo'lmaydigan mavzu sanalgan. 1914-yil oxirlarida, ayni Birinchi jahon urushi bo'layotgan bir mahalda Samarqand jadidlaridan Hoji Muin va Nusratulla Qudratulla "To'y" nomli bir dramani sahnalashtirib, muvaffaqiyat qozonishdi. Dramaning qisqacha mazmuni bunday: juda boy bir odam o'g'lining sunnat to'yi uchun haddan tashqari ko'p pul sarflab, oxir-oqibat xonavayron bo'ladi. Birinchi pardada ikki guruh qahramonlar sahnaga chiqadi. Mahalla oqsoqoli boshchiligidagi bir guruh odamlar dabdabali to'y qilmasa xalq oldida obro'si tushishini, Buxorodagi katta qozi ham bunga qarshi emasligini uqtiradi. Domulla boshchiligidagi ikkinchi guruhdagilar esa ichkilik va o'yinkulgi aralash to'y shariatga ko'ra harom sanalishini, to'y uchun xarjlanishi maqsad qilingan pul maktablar va moddiy munhoj talabalarga sarflanishi to'g'riligini aytishadi. Ikkinchi guruhdan bo'lgan 80 yashar Hoji bobo Haj safarida Istanbulda Usmonli valiahdining sunnat to'yiga shohid bo'lganini hikoya qiladi: "U marosimda na katta ziyofat, na ko'pkari tashkil etildi, faqatgina bir piyola choy berildi", deydi. Bu fikrga qo'shilgan bir bankir shunday gaplarni aytadi:

"Bir sunnatni o'tkazish uchun o'n besh ming so'm xarajat qilib to'y bermoqlik lozim emas. Ya'ni, kishi xatna uchun to'y bermagan ila gunohkor bo'lmaydur. To'y va azalarda pul isrof qilmoq odati faqat bizning Turkistonda rasm bo'lib qolibdur. Boshqa mamlakat musulmonlari munday ahmoqlikni aslo qilmaydilar. Shuning uchun alar kundan kun boy bo'lib, bizlar esa bu isroforlik sababidan mulk va molimizdan ayrilib, gadoy holig'a tushmakdamiz. Boy bobo! "Do'st achitib aytadur, dushman kuldurub", derlar. Men sizga xolis do'st bo'lganim uchun aytarmanki, qancha mashaqqatlar ko'rib topgan oqchangizni behuda yerg'a isrof qilmang. Oxiri pushaymon bo'lursiz. Shu o'n besh ming oqchadan besh ming so'mini sarf qilib, o'g'illaringizni o'qitsangiz. Ham o'g'illaringiz odam bo'latur va ham qolgan o'n ming so'mi kissangizda qolur".

Biroq boy ularni tinglamasdan, qarzhavola badaliga dang'llama to'y qilib, oqibatda kafangado bo'ladi. Oxirgi pardada takror sahnaga chiqqan bankir shunday deydi: "Oh! Voy! Biz, Turkiston musulmonlari, bu nodonlik balosidan qachon qutular ekanmiz? Bizlarni ilmsizlik sharobxo'r qildi, juvonboz qildi, ahmoq va isrofor qildi. Mana, oxiri beobro' va xonavayron qildi. Boshqa millatlar topgan pullarini ilm va maorif, din va millat yo'l'iga sarf qilib, kundan kun taraqqiy topsalar, bizlar jaholat va nodonligimiz sababli topgan molimizni, hatto bog' va hovlimizni sotub, to'y va aza, bazm va ko'pkari yo'l'iga xarojat qilib, o'zgalarning bir parcha noniga muhoj va xorzor bo'lmakdamiz. Agar biz, musulmonlar, ushbu fursatlarni g'animat bilub, to'y va azada urf va rasm bo'lgan isroflarga barham bermasak, o'zgina vaqtida hozirgi mulk-molimizdan ham ayrilib, o'zimiz darbadar bo'lurmiz. Alloh taolo jumla musulmon birodarlarimizga ibrat ko'zi bersun".

Bu drama haqiqatdan yiroq emas edi. 1911-yilda paxta yetishtirishning mar-kazi bo'lgan Andijonda dong taratgan Mirkomilboy o'zining boyligini ko'z-ko'z qilish uchun yigirma besh kun to'y qilib, pul sochgani el og'zida doston bo'lgan. Sarflangan pul miqdori yigirma besh ming so'm deb taxmin qilinadi. Jadidlarning shuncha ogohlantirishlariga qaramay, dabdabali to'ylar ham, xurofiy azalar ham barham topmagani g'oyat achinarli holdir.

DABDABA SHARIATGA TO'G'RI KELADIMI?

Yuqorida biz mulohaza yuritgan masalada o'ziga xos bir mavzu mujassam edi, u ham bo'lsa "To'y shariatga to'g'ri keladimi?" degan savol. Bunga jadidlar asosan

rad javobini berar edi. Quydagi misol ham fikrimizni isbotlaydi: 1914-yil aprelida toshkentlik jadidlar nashr etgan "Sadoyi Turkiston" gazetasida "To'y xususida savol" sarlavhali maqola bosiladi. Rahmatulloh Ahmad o'g'li bu maqolada o'zining boshidan o'tganlarini yozadi: "Men avvalroq Toshkentda yaxshi tanilgan savdogarlardan bo'lib, doim 300-400 ming so'm miqdoridagi pul va mollarga egalik qilgan edim. Biroq vaqt o'tishi bilan mendan yoshroq savdogarlar va ziyoli chet elliklar ila bo'lgan ish raqobati oqibatida o'z mavqeyimni yo'qotdim. Ayni paytda uzoq yillar davomida yig'gan pulimni bolalarim to'ylariga sarf qilib bo'ldim, ammo yana olti farzandimni to'yi kutib turibdi. Shu sababli yaqin orada rejalashtirayotgan sunnat to'yimizni sodda qilib o'tkazishni imom bilan gaplashdik. Biroq imom shunday dedi:

"Sen odatlarimizni yo'q qilmoqchimisani?" "Hazratim! Qo'lmda biror nima yo'q, pulni qaydan olay?"

Bu ishga bosh bo'lgan ellikboshi masalani domladan so'raganida u shunday dedi: "Agar qo'lingda puling bo'lmasa, uch-to'rt joyda yering bor ekan. Ulardan birortasini sotib, topgan puling evaziga olim va fozillar duolaridan bahramand bo'la olasan. Bir to'p beva-bechoralar ham bundan bahramand bo'lishadi. Agar bu ehsonni qilmasdan o'zing bilganingcha ish ko'rguday bo'lsang, savobdan yuz o'g'irgan va hatto gunohkor bo'lasan. Bundan tashqari, xalq oldida obro'sizlanasan va bu yerlardan bosh olib ketishingga to'g'ri keladi".

Bu so'zlarga javob bermasdan domlanning oldidan chiqishim bilan o'y surib bozor tomonga ketdim. Ammo u yerda sotib olgan gazetdagi bir jumla e'tiborimni jalb qildi. "Tuprog'imiz olindir" nomli bir maqolada shunday yoziladi: "Yer sotib, to'y berishni va janoza tashkil etishni shariatimiz buyurib turgani yo'q". Qiziq, domlanning so'zi to'g'rimi yoki bu maqoladagi so'zlar? Bu borada "Sadoyi Turkiston" muharriridan javob kutayman". (Rahmatulla Ahmad o'g'li 1914:№2: 3-4).

Hikoyaga o'xshab ketadigan bu maqoladan ikki hafta o'tib, "Sadoyi Turkiston"da javob bosilib chiqadi. Muharrir yozishicha, Toshkent ulamolardan javob kelmagan, ammo Qo'qon, Samarqand va Buxoro mufti va ulomalaridan qator javoblar olingan. Masalan, qo'nonlik mudarrislardan biri shunday javob yozgan: "Katta madrasa mudarrisi bo'lganim uchun menga shu to'ylar sharafiga bilan har yili besh so'mdan ko'p tushum keladi. To'ylar cheklanishi oqibatida eng ko'p zarar ko'radiganlar toifasidanman. Ammo umuman olganda, o'rtaga tashlangan bu masala yuzasidan javobim bo'la turib sukut saqlashga vijdonim yo'l qo'ymadi.

Savol: "Yer sotib to'y bermagan inson gunohkor bo'ladimi?"

Javob: "Bir insonning bir parcha yeri bo'lsa-yu, u bilan kuni o'tib turgan bo'lsa, agar bu yerni sotgan mahali o'zi nochor ahvolda qoladigan bo'lsa, bunday insonning yer sotib to'y berishi gunoh hisoblanadi" (Iroda 1914:1).

Buxorolik mudarris esa to'y shariatga to'g'ri keladimi degan savolga quyidagicha javob beradi: "Hanafiy mazhabiga ko'ra to'y na farz, na vojib, na sunnat va na mustahabdir. Bu mavhum javoblarning rasmiy doiralarda ta'siri bo'lmas. Jadidlar esa shariatga ergashgan holda bu kabi katta dabdabali to'y ixlosmandlari bilan bahsga kirishganlarini tushunish mumkin".

Jadidlar faqatgina ta'lim islohoti bilan cheklanib qolmay, ijtimoiy o'zgarishlarga ham bosh bo'lib, to'yning jamiyat uchun salbiy oqibatlarini ham nazardan chetda qoldirmagan. Mashhur o'zbek yozuvchisi Abdulla Qodiriy 1915-yilda "Baxtsiz kuyov" dramasi yozadi. Uning qisqacha mazmuni quyidagicha: ota-onasiz yosh yigit amakisining qistovi ostida o'z uyini garovga berib, katta qarz olib, dabdabali to'y qiladi. Biroq to'ydan keyin qarzini to'lay olmaydi va natijada uyini qo'ldan boy beradi. Bor

umidini yo'qotgan yosh oila o'z joniga qasd etadi. Bu fojiaiy dramada kamxarj to'yni tavsiya qilgan ellikboshi va shohona to'y talab qilgan qaynota Fayziboy hamda imom o'rtasida shunday bir bahs yuzaga keladi:

"Ellikboshi: Shari'ati mustafoda shundoqki, kuyov tarafidin qizg'a mahr ta'inlamoq, so'ngra bir kosa suv bilan nikohlammoq. Muhammad alayhissalom yigitdan pul olg'il, palak, gulko'rpa, dorpo'sh, tumor, qo'tuqtumor qilg'il, yigit qarzdor bo'lub qolsa ham mayli, deydilarmu? Hozirda biz turkistonliklardin boshqa jumla musulmonlar, xususan Makka, Madina, Istambulillar yuqoridagi aytkanimdek qilib qizni erga beradurlar, kuyovdan oqcha so'ramoqni nomusulmonlik deb biladurlar va bizlardek isrof qilmaydilar. (Domlaga qarab) Taqsir, siz ham tolibi ulumsiz, Xudo va rasulimizning buyruqlari shundoq emasmi? Va bu kishining so'rganlari shariatdan tashqari emasmi?"

Domla-imom: Har joyni musulmonlarining bir rasmi bo'ladi, bizlarga ham shundoq qilmoq rasmdur.

Ellikboshi: Har joyni musulmonlarining rasmlari emas. Boshqa viloyat musulmonlari shariatka muvofiq rasm bilan qiladurlar. Ammo bizlar shariatka teskari johiliyat zamonidan qolgan bid'at ila qilamiz.

Fayziboy: Agarda bizlar shariatka muvofiq qizimizni erga bersak, xalq bizni ayb qilib kuladilar, munga nima deysiz, bizni xalqqa kulgi bo'lganimiz yaxshimi?"

Ellikboshi: Xalq! Xalq shariatni masxara qiladilarmi? Siz meni aytkanimni qilabering, xalq sizdan kulsa, shari'at buyrug'ini qildim desangiz, hech kim hech nima deylmaydur, agar ayb qilsa, gunohkor bo'latur" (Rizayev, "Jadid dramasi", 1997: 183-184).

Abdulla Qodiriyning isrofgarchiliklarga to'la to'ylarga nisbatan tanqidiy munosabati "johiliyatdan qolgan bid'at" jumlasidan tushuniladi. Bu munozarada e'tiborimizni tortgan yana bir nuqta bunday to'ylarni oqlash uchun Turkistonda keng tarqalgan urf-odatni muhim deb bilgan imom va islomning umumiy qoidasini ilgari surgan ellikboshi o'rtasidagi qarama-qarshilikdir. Aslida, bu ziddiyat o'zlariga urf-odatlarini qalqon qilgan dabdabali to'y ixlosmandlari bilan Islom qonun-qoidasiga asosan ijtimoiy islohot tarafdorlari bo'lgan jadidlar o'rtasidagi qarama-qarshilikni ko'rsatib beradi. Kamchilikni tashkil etgan jadidlar qarshi tomon bilan kurashda shariatga murojaat qiladilar. Zotan, umuminsoniy va mahalliy qarashlar orasidagi ziddiyatlar hozir ham mavjud.

SOVET VA UNDA KEYINGI DAVR TO'YLARI

1917-yil fevral oyida Chor hukumati yakun topgach, jadidlar yangi Rossiya hukumati tarkibida avtonom Turkistonni tashkil etishga kirishadi. Bu borada yo'l boshchilik qilgan "Sho'royi islomiya" tomonidan tashkil etilgan qo'mita to'y uchun sarf-xarajatlarning kamaytirilishi va u bilan bog'liq marosimlarning ixchamlashtirilishi xususida taklif bilan chiqadi. 1919-yilda to'y borasidagi islohotlar xususida Hoji Muin shunday deydi: "Nikoh to'yinda ikki turli yomon odatimiz borkim, alardan bir qismining axloqiy jihatdan, ikkinchi qismining moliy jihatdan ko'b zarari bordir. Mana shul urf-u rumslarning ba'zisini butun barham bermak va ba'zisini isloh etmak lozimdir. Nikoh to'yi zohiran bizning ko'zimizga bir to'y kabi ko'rinsa ham, lekin haqiqatda o'zi besh to'ydir. Chunki "Non shikanon" (sindirish), "Fotiha", "Nikoh", "Ro'yi binon" (yuz ochdi) va "Domod talabon" (kuyovchaqirdi)ning har qayusi bir to'ydirkim, bularg'a minglarcha so'm isrof bo'latur. Bu to'ylardan "nikoh" va "ro'yi binon"dan boshqalari ortuqdir. "Non shikanon"ga 3-4 kishidan ziyoda odam yubormak hojat emas. O'shandoq "nikoh" va "ro'yi binon" to'ylariga yor-u do'st va qarindoshlardan 30-20 dan ortuq

kishilarni chaqirmaslik kerakdir" (Hoji Muin, "Tanlangan asarlar", 2005: 91).

1917-yildagi inqilobdan so'ng boshlangan ichki kurashlar natijasida Turkistonda aholining ijtimoiy holati yomonlashgan edi. Bu o'rinda Hoji Muinning xalqni ogohlikka chorlashi e'tiborimizni o'ziga jalb qiladi. Yana shuni ta'kidlash joizki, XX asr boshlarida nikoh to'ylari zamonaviy ko'rinish ola boshlagan edi.

1920-yillar o'rtalariga qadar jadidlar ta'lim, madaniyat va ijtimoiy islohotlarda Sovet hukumati bilan hamkorlikda ish olib borgan. Ayniqsa, boshlang'ich maktablar sonini ko'paytirish va bu orqali oliy ta'limga yo'l ochish ularning ustuvor maqsadlaridan biri edi. Biroq Sovet hukumati islomga qarshi siyosat yuritish bilan birgalikda "millatchilar"ga qarshi kurash boshlagach, jadidlar harakati ham cheklandi. Oxir-oqibat, 1930-yillarda Munavvar qori, Hoji Muin, Abdulla Qodiriy va boshqa jadidlar Stalinning qurboniga aylandi. Ularning o'rniga kelganlar esa sovet ta'limini ko'rgan, "sindirilgan" avloddan iborat yangi qatlam edi.

Sovet davrida dinga qarshi harakatlar olib borilgan bir paytda O'rta Osiyo xalqlari orasida avvalgidek dabdabali bo'lmasa ham, to'y marosimlari bo'lgani ayon. 1949-yilda tayyorlangan rasmiy hisobotga ko'ra musulmonlar namozdan ham ko'ra ko'proq nikoh to'yi, sunnat to'yi, janoza marosimlarida ishtirok etishar edi. Bu "chuqur ildiz otgan" marosimlarga qarshi kurashish kommunistlarning asosiy vazifalaridan biri bo'lgan. 1960-yillarning ikkinchi yarmida ham sovet usulida nikoh marosimini o'tkazishni ma'qul ko'ruvchilar soni oz emas edi. Ularning fikricha, nikoh aslida diniy emas, milliy marosim sanalgan. Yosh juftliklar orasida oila a'zolari va qavmi-qarindoshlar ra'yiga qarshi bora olmay milliy va diniy marosimga rozi bo'luvchilari ham uchrab turgan. 1991-yilga kelib Toshkentdek shahri azimda "to'yxona"lar ham topilar edi...

Qayta qurish davrida sovet hukumatining dinga qarshi siyosatiga barham berilgach, O'rta Osiyoda islom qaytadan jonlana boshladi va bu bilan birga to'ylarga ham qaytadan jon kirdi. Buning ortida bozor iqtisodiyotining ta'siri borligiga hech shubha yo'q. Biz birinchi qismda tahlil etganimizdek, to'ylar qancha sarf-xarajatlil bo'lsa, aholining ham shunchalik vasvasasi kuchaya borar edi.

Umuman olganda, to'y har bir davrning o'ziga xos jihatlarni ko'rsatib beradi. To'y har qanday tanqidlarga uchrasa ham, sobit tura olishga muvaffaq bo'lganini kuzatish mumkin. Oxirgi yillarda Turkiston zaminida dinga qaytish bilan birga ichkiliksiz, ayol va erkaklar alohida ajratilgan "islomiy to'ylar" ham maydonga keldi. Buning sabablarini tahlil etish uchun biz ham vaqti-vaqti bilan to'ylarda ishtirok etishimizga to'g'ri keladi.

Fikrimizni o'zbekning buyuk shoiri Erkin Vohidovning "Nega yapon yuz yil yashar?" she'ri bilan xulosalashni ma'qul topdik:

Nega yapon yuz yil yashar-u,
O'zbek buncha yoshga bormaydi?
Chunki yapon bizdek qorong'u
Sahar turib oshga bormaydi.

Ta'ziyada el ko'zi uchun
Ming kishilik ziyofat qurmas.
Hayiti yo'q, bel bog'lab uch kun
Shamday qotib ko'chada turmas.

Garchi bizdan yuz bor farovon,
Garchi bizdan yuz karra to'qdir.
To'y xarjida yuzta boy yapon
Bir kambag'al o'zbekcha yo'qdir.

Bu so'zimni yaponga aytсам
Dedi battar qisib ko'zini:
– Yapon bundoq yasholmas hech ham,
Xarakiri qilar o'zini!

Maqolani Munira KARIMOVA
tayyorladi.

MILLAT FIDOYILARI

Tarix – kimga g'alaba nashidasini tortiq qilib, yana kimlarga mag'lubiyat alamlarini tottirgan jang-u jadallar; tarix – jon berib, jon olishlar, o'zlik uchun kechilgan mardonavor yo'l, jur'at-u jasorat; tarix – dars, saboq va taassufki... zo'rlik va xo'rlik ko'zgusi hamdir. Ko'plab repressiv rejimlar o'z maqsadlariga erishish uchun aybsiz insonlar ustidan turli tuhmat-u bo'htonlar yog'dirib, ularni qiynoq bilan “aybiga iqror” bo'lishga majburlaganiga tarixning o'zi guvoh. Ayniqsa, 1937-1938-yillar qatag'oni davrida bunday holatlar keng tarqalgan edi.

Nohaq hibsga olingan fuqarolarni ruhan ham jismonan sindirish uchun vahshiylarcha azobga solib, tirnoqlari va tishlarini sug'urib, boshidan qaynoq suv quyib qiynab, ko'zi oldida norasidalarini xo'rlab, oxir-oqibat, bu azoblardan tezroq qutulish uchun ham o'ziga qo'yilgan soxta ayblovlarini tan olishga majbur qilingan.

Bu usulning eng fojiali jihati shundaki, qiynoqlar ostida imzolangan hujjatlar asosida minglab begunohlar qatl etilgan yoki Xudo qarg'agan joylarga surgun qilingan.

Mashhur sahna asari bosh qahramoni o'z yozuqidan o'kinib: “Esiz taqdir ekan, qaydin bilibmiz, azizim, dunyoga bevaqt kelibmiz!” deb xitob qiladi. Peshonasiga ana shunday qora qismat bitilgan qahramonimiz Abdukarim Abduvahobxo'jayev 1894-yili Marg'ilon shahrida “bevaqt” dunyoga kelgan edi. Abdukarimning otasi g'isht teruvchi usta o'tgan. U Abdukarim hali ikki yoshga to'lib-to'lmay vafot etib, go'dak katta buvisining qo'lida qoladi. Bolakay esini tanigach, boshlang'ich ta'limni Marg'ilon shahridagi o'zbek maktabida oladi. U ish faoliyatini 1916-yili hisobchilikdan boshlab, Marg'ilon rayon ijroiya komiteti raisi (1927-1928) lavozimigacha ko'tarilgan.

Abdukirim Abduvahobxo'jayev Qo'qon muxtoriyatining a'zosi, aksilinqilobiy “Sho'royi islom” va “Milliy ittihad” tashkilotlarining faollaridan bo'lgan.

Qahramonimiz 1936-1937-yillari o'z xonadonida “aksilinqilobiy guruh-larning bir necha kengashlarini o'tkazish uchun shart-sharoitlar yaratib bergan”likda ayblanadi. Keyinchalik bu kengashlarda “Milliy ittihad” tashkilotining Qo'qon, Marg'ilon, Farg'ona va boshqa filiallari rahbarlari qatnashganligi kabi vajlar pesh qilingan.

1938-yil 14-oktyabr Toshkentda SSSR Oliy sudi harbiy kollegiyasi sayyor sessiyasida tuzilgan aktga ko'ra, 36 nafar mahbus otuvga hukm etilgan va bu ro'yxatda Abdukarim Abduvahobxo'jayevning ism-sharifi ham keltirilgan edi.

Qatag'on qurbonlarining oilalari ko'pincha “xalq dushmanlarining xotini” yoki “bolası” degan tamg'a bilan el-yurtdan ajratilib yakkalangani yetmaganidek, ta'lim olish, ish topish, hatto oddiy fuqarolik huquqlaridan foydalanishda jiddiy muammolarga duch kelgan. Ayrim hollarda qamal-gan jadidlarning oilalari uyi va mulkidan ayrilgan, bazilari Sibir

yoki Markaziy Osiyoning chekka hududlariga surgun qilingan. Farzandlari ota-onasiz qolib, yetim-xonaga topshirilgan yoki yolg'izqo'l onalar jigarbandlarini boqishga qurbi yetmay “detdom”ga topshirishga majbur bo'lgan. Tabiiyki, bu sinovlar Abdukarim Abduvahobxo'jayev oila-sini ham chetlab o'tmadi.

Stalin vafotidan keyin, ayniqsa 1950-yillarning oxiri va 1960-yillarda qatag'on qurbonlarini “oqlash” kampaniyasi boshlanib, bu jarayon ko'pchilik jadidlarning farzandlari, yaqin-lariga umid bag'ishlagandi. Ular nohaq qamalib, qurbon bo'lib ketgan yaqinlarining nomini reabilitatsiya qilish uchun SSSR prokuraturasi, KGB va boshqa organlarga ariza bilan murojaat etgan.

Jumladan, Abdukarim Abduva-hobxo'jayevning oila a'zolari ham 1956-yil 3-mayda O'zbekiston SSR prokurori nomiga ariza bilan chiqi-shadi. Arizada shunday ma'lumotlar keltiriladi: “1937-yil avgust oyida otamiz Abdukarim Abduva-hobxo'jayev O'zSSR NKVD tomonidan hibsga olinib, bir yildan ortiq Farg'ona shahrida tergovda bo'lib, so'ng alohida jinoyatda ayblanib, Shimolga jo'natilgan. Onamiz ham,

biz ham oilada kattalar emasmiz va, albatta, o'sha paytda biz otamizga qarshi ochilgan jinoyat ishini hal qilish uchun adolatli tergov qilinishiga erisha olmadik.

Bizga yetib kelgan ma'lumotlardan ma'lumki, Markaziy Komitetning sobiq kotibi Ikromov va Mo'tabarxon opamizning turmush o'rtog'i Tosh-kent shahar komitetining sobiq kotibi Boltaboyevlarning hibsga olinishi munosabati bilan otamiz ham hibsga olingan. Bizga qisman ma'lumki, otamizga tergov organlari tomonidan oldindan tayyorlab qo'yilgan ma'lumotlarga majburan imzo qo'ydirib, noqonuniy tergov usullari ko'llangan. Qamoqdaligi paytida uchrashganimizda otamdan bir nechta eslatma oldik. Oxirgi eslatmalarida otam hech qachon qilmagan ishni imzolashga majbur qilinayotgani va tergov harakatlariga ortiq chiday olmasligini yozgan. Balki bunga chiday olmay imzo chekkandir.

...Biz otamizning ishini ko'rib chiqishni so'rab, qayta-qayta ariza yozdik, ammo javob bo'lmadi. Hammamiz hamon aksilinqilobchining qizi degan tamg'ani his qilmoqdamiz va bizning ish, ijtimoiy faoliyatimiz ma'lum darajada cheklangan.

Bundan tashqari, 19 yil davomida bizni ko'pincha shubha ostiga olishdi. Bu ma'lum darajada bizning erlarimizga ham ta'sir qildi, ular ham vaqti-vaqti bilan qoralandi.

Otamizning ishini sinchiklab o'rganib, agar u tirik bo'lsa, reabil-litatsiya qilib, oilamizga qayta-rishingizni, agar u o'lgan bo'lsa, uning sharaflı ismini tiklab beri-shingizni so'raymiz”.

Ma'lumki, 1937–1938-yillarda O'zbekistonda “xalq dushmani” deb otilgan, uzoq muddatga qamoq jazosiga tortilgan yoki GULAG lagerlariga surgun qilingan kishilar nomini oqlashda O'zbekistonning

ikki buyuk davlat arbobi – ilk o'zbek siyosatchilaridan Nuriddin Muhiddinov va akademik Xadicha Sulaymonovaning xizmatlari be-qiyos. Aynan ularning sa'y-harakati bilan Sovet Ittifoqi respublikalari ora-sida mustabid sovetlarning qatag'on siyosati va uning oqibatlarini tuga-tish, qatag'on qilinganlarni reabili-tatsiya qilish borasida peshqadamlik bizda bo'lgan.

Nuriddin Muhiddinov akademik Xadicha Sulaymonova haqida shun-day deydi: “Moskvaga borib, bosh prokuror Roman Rudenkonning kabi-netida o'tirganimizda, uning muovini va ikki xodim papkalarini ko'tarib kirishdi va muhokama boshlandi.

Meni zavqlantirgan va faxr-lantirgan narsa shu bo'ldiki, ularning har bir savoliga javob qaytarishda, hujjatlarga baho berishda yoki ularning gumon qilgan joylarini tushuntirishda Xadicha o'zining olimligi, donoligi, qonunlarni yaxshi bilishi va mustahkam irodasini ko'rsatdi. Uzoq Andijondan chiqqan bir o'zbek qizi shunday mashhur prokurorni ham, uning mas'ul xodim-larini ham qoyil qoldirdi.

O'sha yillari O'zbekistonda 40 mingga yaqin “xalq dushmani” deb otilgan yoki uzoq muddatga surgun qilingan kishilarni oqlash kerak edi. Bu tarixiy ishga Xadicha Sulaymonova o'ziga xos hissa qo'shdi”.

Abdukarim Abduvahobxo'jayev turli bo'htonlar bilan qatag'onga uchragan va keyinchalik oqlangan o'sha 40 ming kishidan biri edi. Uning sharaflı nomi, kechikib bo'lsa-da, aybsizlar ro'yxatida tiklandi. Ammo... millatning juvonmarg oydinlari, ularning jabr-diyda jigarlarining zavoli va uvoli qattol sovet tuzumining bo'ynida abadiy tavqi la'nat bo'lib qoldi.

Rustambek SHAMSUTDINOV,
tarix fanlari doktori,
professor

XOTIRA AZIZ

QATAG'ON QURBONLARI

(Davomi. Boshlanishi o'tgan sonlarda).

Mo'minjon Hakimov – 1896-yili Andijon shahrida tug'ilgan. Jamg'arma kassasida g'aznachi bo'lib ishlagan. 1929-yil 6-noyabrda qamoqqa olingan. Namangandagi “Milliy istiqlo” tashkiloti a'zosi bo'lgan. Usmon Akromiy tomoni-dan unga berilgan maxfiy dasturni o'zida saqlagan. OGPUning 1931-yil 25-apreldagi qarori bilan RSFSR Jinoyat kodeksining 58-moddasi 2-,4-,10-bandlari bilan ayblanib, 10 yil konslagerga hukm etilgan. 1989-yil 30-martda reabilitatsiya qilingan.

Jalol Sa'diyev – 1901-yili Andijon shahrida tug'ilgan. 1929-yil 8-noyabrda Namangandagi “Milliy istiqlo” tashkiloti a'zosi ekanligi uchun OGPU xodimlari tomonidan hibsga olingan. OGPUning 1931-yil 25-apreldagi qarori bilan RSFSR Jinoyat kodeksining 58-mod-dasi 4-,11-bandlari bilan ayblanib, 5 yil konslagerga hukm etilgan. 1989-yil 30-martda reabilitatsiya qilingan.

Sayfi Kamolov – 1891-yili Andijon shahrida tug'ilgan. 1929-yili 12-dekabrdagi “Milliy istiqlo” tashkilotining Namangan filialidagi “Milliy qo'mita”ning Andijon sho'basiga a'zo bo'lgani uchun hibsga olingan. OGPUning 1931-yil 25-apreldagi qarori bilan RSFSR Jinoyat kodeksining 58-moddasi 4-bandi bilan ayblanib, 5 yil konslagerga hukm etilgan. 1989-yil 31-martda reabilitatsiya qilingan.

Ismoil qori Otaboyev – 1893-yili Namangan shahrida tug'ilgan. 1930-yil 5-noyabrda OGPU tomonidan qa-moqqa olingan. “Milliy istiqlo” tashki-lotining Namangan filiali a'zosi bo'lgan. OGPUning 1931-yil 25-apreldagi qarori bilan RSFSR Jinoyat kodeksining 58-moddasi 4-,11-bandlari bilan ayb-lanib, 5 yilga konslagerga yuborilgan. 1989-yil 30-martda reabilitatsiya qilin-gan.

Abdulla hoji G'ofurov – 1884-yili Andijon shahrida tug'ilgan. 1929-yil 6-noyabrda “Milliy istiqlo” tashkilotiga a'zo bo'lgan. Bosmachilik harakatini qo'llab-quvvatlaganlikda, bosmachilarga pul bilan yordam berishda, yig'il-gan mablag'larni bosmachilarga o'zi-ning tanishlari orqali yetkazish bilan shug'ullanganlikda aybdor deb topilgan. OGPUning 1931-yil 25-apreldagi qarori bilan RSFSR Jinoyat kodeksining 58-moddasi 2-,4-bandlari bilan aybla-nib, 10 yil konslagerga hukm qilingan. 1989-yil 30-martda reabilitatsiya qilin-gan.

Shirmon qori Toshmatov – 1900-yilda Andijon shahrida tug'ilgan. “O'zbeksavdo”da ishlagan. 1931-yil 17-yanvarda hibsga olingan. Sayfi Kamolovning taklifi bilan “Milliy istiq-lo”ning Namangan filiali kotibi bo'lgani, yangi a'zolari tashkilotga jalb qilgani uchun hibsga olingan. OGPUning 1931-yil 25-apreldagi qarori bilan RSFSR Jinoyat kodeksining 58-mod-dasi 4-,11-bandlari bilan ayblanib, 10 yil konslagerga hukm etilgan. 1989-yil 30-aprelda reabili-tatsiya qilingan.

Usmon Akromiy – 1903-yili Naman-ganda tug'ilgan. Samarqand shahri-da “Qizil O'zbekiston” gazetasi adabiy xodimi bo'lgan. 1929-yil 11-dekabrdagi OGPU xodimlari tomonidan “Milliy istiq-lo”ning Namangan filiali kotibi bo'lgani, yangi a'zolari tashkilotga jalb qilgani uchun hibsga olingan. OGPUning 1931-yil 25-apreldagi qarori bilan RSFSR Jinoyat kodeksining 58-mod-dasi 4-,10-bandlari bilan ayblanib, 10 yil konslagerga hukm etilgan. 1989-yil 29-martda reabilitatsiya qilin-gan.

Azizbek MAHKAMOVA,
tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori,
Nigoraxon AKBAROVA,
muzey ilmiy xodimasi.
(Davomi kelgusi sonda).

JARAYON

...Kuni kecha buyuk jadid bobomiz Abdulla Qodiriy uy-muzeyi qadim noyob ashyo bilan boyidi – Xorazmdan bir yuz yigirma yoshli eshik keltirildi. O'yimakorlik san'ati namunasi bo'lgan qo'shtabaqali eshikni asrab-avaylab kelgan birodarimiz Sherzodbekning aytishicha, otasining bobosi ma'rifatparvar inson o'tgan, o'z uyida maktab ochgan, ushbu eshik maktab xonasiga o'rnatilgan. O'sha vaqtda maorif sohasiga katta e'tibor qaratgan jadidlar yangi ochilgan maktabga kelishgan va, albatta, ushbu eshikda ularning qo'l izlari qolgan bo'lsa ne ajab!

Jadidlar odamlarni ilm-u ma'ri-fatga chorlash asnosida ularning kerakli kasb-hunar egalari bo'lib yetishishlari, ulusning shu boradagi ehtiyojlarini qondirishga xizmat qilishlari uchun ham qayg'urishgan. Abdulla Qodiriyning bo'sh vaqt-larida duradgorlik qilgani, vassajuft yasaganini eslang (bugun bobosi-ning ushbu kasbini nevarasi Sherkon davom ettiryapti).

...Boshlamadagi eskartishlardan so'ng aytmoq bo'lgan iddaomiz-ga – bugunda shu sohada amalga oshirilayotgan ishlarga yuzlanamiz. Qadim Xorazmda hunarmandchi-likning barcha yo'nalishlari taraqqiy topgan. Vohalik hunarmandlar yasa-gan jihozlar o'z vaqtida Sharq-u G'arb bozorlariga yetkazib berilgan. Ayniqsa, mohir ustalar tomonidan yasalgan, imoratlar bezagi bo'lmish eshik-derazalar, o'yimakor ustunlar ta'riflari uzoqlarga ketgan. Xonlikda bu borada xonqalik ustalar dong qozongan. Xonqa kulollari va hunar-mand ustalari yasagan buyumlar, duradgorlik namunalari jahonning bir qator muzeylarida ko'rgazmaga qo'yilgani bejiz emas.

Bugun xonqalik hunarmand usta-mebelsozlar bobolari san'atiga asosiy da'vogar bo'lib, uni qo'lbola

ko'rinishdan sanoat darajasiga ko'tarishdi. Ayniqsa, so'nggi o'n yillikda milliy hunarmandchilik sohasiga katta e'tibor qaratilgani, ularga shart-sharoitlar yaratib beril-gani, “ustoz-shogirdlik” an'ana-si qayta tiklangani soha tezkor rivojlanishiga zamin yaratdi. Qisqa muddatda tumanning “Istiqlol”, “Vatanparvar”, “Paxtagul” va “Barka-mol avlod” mahallalarida yuz-dan ortiq xonadonda zamonaviy mebellar ishlab chiqarish yo'lga qo'yildi va kun kelib oilaviy biznes ko'rinishidan asta-sekinlik bilan sanoat ko'rinishiga o'ta boshladi. Tadbirkorlikni tez yo'lga qo'ygan ko'pgina mebelsozlarga tuman

hokimligi ustaxona qurish uchun yer ajratishi natijasida ikki qavatli, har tomonlama qulay binolar paydo bo'ldi. Bu binolar nafaqat ishlab chiqarish maskani, ayni paytda mahsulotlar ko'rgazma zallariga ham ega. Shu bilan birga xaridor olgan mebellarni uylariga yetkazib va o'rnatib berish xizmati ham yo'lga qo'yilgani mijozlar soni tobora oshishini ta'minlayapti. Qisqasi, bugun viloyatda ishlab chiqarilayot-gan mebellarning deyarli yarmi xonqalik mebelsozlar hissasiga to'g'ri keladi.

Xonqalik usta-hunarmandlar yuz turdan ortiq, jahoniy andoza-dagi sifatlı va hamyonbop mebel-

lar yasashmoqda. Aholi turar-joylarigina emas, maktabgacha ta'lim tashkilotlari va boshqa muassasalarga ham buyurtma asosida turli o'lchamdagi mebellar yetkazib berishyapti. Ular ishlab chiqarayotgan mahsulotlarni bu-gun qo'shni Qoraqalpog'iston Respublikasi va boshqa viloyatlar aholisi ham ma'qul ko'rib xarid qilishmoqda.

Sobiq Ittifoq vaqtida qo'lida ortiq-cha mablag'i bor odam xorijda ishlab chiqarilgan mebel topish taraddudiga tushardi. Finlyandiya yoki boshqa davlatlarda ishlab chiqarilgan mebellarning bozori chaqqon... asosan peshtaxta tagi-dan, tanish-bilish orqali topilardi. Endilikda mahalliy ishlab chiqa-ruvchilari – hunarmandlar xorij mebellari bozoriga ham raqobat ko'rsata boshlashdi.

...Ikki yil oldin katta qizim yangi imoratga ko'chib o'tganida, neva-ralarim dars tayyorlashlari uchun mos stol-stul xarid qilish maqsadida yo'lga otlanib turganimni ko'rib “Xonqaga borib yurasizmi, Bog'otda ham mebel do'konlari ish boshlabdi”, deb qoldi. Tuman markazidagi yangi do'kon va ustaxonani, unda qatorlashtirib qo'yilgan shkaf, javon, stol-stullar, yotoq jihozlarini ko'rib quvondim. Tadbirkorga qachon ish boshlashgani haqida bergan savolimga javobdan so'ng hayratim oshdi. Sababi, hunarmand-tadbirkor xonqalik bo'lib, Bog'ot tumani markazi va yana Dehqonobod qishlog'ida ham shunday ustaxona va do'konlar ochgan ekan. Oldinlar viloyat markazida “Xonqa mebel”

yorliqli binoga ko'zim tushib, qadim el hunarmandlarining “el ichiga yurishlari”dan quvongandim.

“Birlashgan o'zar...” deyilmish otaso'zimiz mazmunidan kelib chiqib, tuman hunarmandlari shu kungacha yakka tartibda faoliyat yuritsalar-da, allaqachon butun viloyatda o'zlari ishlab chiqarayotgan mebellar brendini yaratishgani tahsinga loyiq edi. Endi esa...

Prezidentimizning “Respublika hududlarida mebelsozlik sanoati-ni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risida”gi qaroridan so'ng tumanning Madir qishlog'idagi “Do'stlik” mahallasida kichik iqtisodiy zona qurilishi boshlandi. Bu yerda 60dan ortiq loyiha amalga oshirilmoq-da. Ushbu loyihalar hunarmandlar qo'l mehnatini yengillashtirish, ishlab chiqaradigan mahsulotlarni sifatini oshirishga xizmat qiladi. Keng va zamonaviy sexlarga eng so'nggi rusumdagı duradgorlik dastgoh-lari o'rnatiladi, kerakli texnika va boshqa vositalar bilan ta'minlanadi. Tadbirkorlar ishlab chiqarishda uzi-lishlar bo'lmisligi uchun iqtisodiy zonani alohida elektr ta'minoti bilan ta'minlaydigan yuqori kuchlanishli transformatorlar o'rnatiladi. Qisqasi, bu yerda ulkan mebelsozlik maj-muasi paydo bo'ladi.

Uch yil oldin ezgu niyatlar bilan boshlangan qurilish jarayoni deyarli yakunlanish bosqichida. Erta-indin ustalarimiz majmuasida tayyorlan-gan mebellarni qo'shni davlatlarga eksport qilishayotgani haqida xabar eshitsak ajablanmaymiz.

Ro'zimboy HASAN

SUD OCHERKI

SOXTA NIKOHNING KASOFATI

...Dilshodga pasporti zarur bo'lib qoldi. Ammo uyni ag'dar-to'ntar qilib izlab topolmadi. O'zi shunaqa, shoshganda labbay topilmaydi. Ertasi kuni ham shu ahvol. Boshqa chora qolmadi, tuman ichki ishlar bo'limiga bordi. Uch-to'rt oylardan beri hujjatini topolmayotganini, yo'qolgani uchun o'rniga yangisini berishlarini so'radi. Uning talabi qondirilish jarayonida ichki ishlar xodimining savoli kapalagini uchirib yubordi:

– Yaqindagina nikohdan o'tgan ekansiz-ku?!

– Nikoh? Qanaqa nikoh? Men uylanmaganman!

– Dilshod Elmurodov haqiqatan sizmisiz?

– Xuddi shunday.

– Nigora Arslonova bilan qonuniy er-xotinsiz. Tuman FHDYdan shu o'ying 25 sanasida qonuniy nikohdan o'tgansiz...

– Qanaqasiga, men hech qanday Nigorani tanimayman, axir?!

FHDY idorasiga borgunicha o'ylab o'yiga yetolmadi. Mudiraga o'zini tanishtirib, qo'lidagi yangi pasportini uzatdi. Mudira ham o'sha fikrlarni tasdiqladi va tegishli hujjatlarni ko'rsatdi. Uning aytishicha, o'tgan oyda Nigora Arslonova va Dilshod Elmurodov ism-familiyalari shaxslar organiga ariza bilan murojaat qilgan, ularga berilgan yo'llanma asosida yoshlar tibbiy ko'rikdan o'tib kelishgan, nikohlarini rad etishga asos bo'lmagani uchun nikoh tuzilgani haqidagi guvohnoma berilgan.

– To'g'ri, Dilshod Elmurodov menman, ammo Nigora Arslonova bilan nikohdan o'tmaganman, ushbu hujjatlar soxta. Arizadagi imzo ham, yozuv ham menga tegishli emas. Iltimos, ushbu nikohni bekor qiling...

Dilshodning murojaati shu yerning o'zida rasmiylashtirildi va darhol hujjatlar to'planib, ushbu xatolikni bartaraf etish uchun tuman IIBga yuborildi.

Qadrli o'quvchilarimizda savol tug'ilishi tabiiy: "Unda bu nikoh qanday amalga

oshrildi, u kimga, nima uchun kerak bo'lib qoldi, bunday soxtalikdan kimga naf?" Shu va shu kabi savollarning hammasiga Jinoyat ishlari bo'yicha Pastdarg'om tuman sudida aniqlik kiritildi, jinoyatchilarning asl maqsadlari, noqonuniy xatti-harakatlari fosh bo'ldi.

"Men seni hech kimga bermayman!"

...Nigora va Dilshod ahil do'st edi. Dilshod Nigoraning o'zida ko'ngli borligini bilar, ammo uni o'ziga bo'lg'usi jufti halol sifatida ko'rolmasdi. Axir, umr yo'ldosh tanlashning ham o'ziga yarasha tamoyillari bor-da. Ayniqsa, Nigoraning ayrim qiliqlari unga yoqmas, u bilan kelajagini baxtli ko'rolmas edi. Shu bois qizni umidvor qilmaslik uchun unga ro'yi rostini – uylanmasligini, faqat do'st bo'lib qolishini aytdi.

Aytdi-yu... sodir bo'lgan voqea hammasidan oshib tushdi. Nigoraning ko'nglida Dilshodga nisbatan nish urgan mehr kurtaklari kutilmaganda g'azab va alama aylandi, o'zini kamsitilgan, xo'rlangan his qildi. Bu g'azab tun-u kun unga tinchlik bermas, aksincha, qanday qilib bo'lmasin, o'ch olishga undardi. "Bog' xayoli bog'ga eltadi" deganlaridek, o'ch olish xayoli unga hatto yo'l ko'rsata boshladi. Muhabbat uning ko'zini chinakamiga ko'r qilib qo'ygandi. "Meniki bo'lmasa, boshqaniki ham bo'lmaydi! Bunga yo'l qo'ymayman! Men seni hech kimga bermayman!"

Shu maqsadda, ya'ni xayolida pishitgan jinoiy ishini amalga oshirish uchun tumandoshi, Dilshodga o'xshab ketadigan O'ktam Orziqulov bilan ko'rishdi.

– Yordaming kerak, – dedi Nigora. – Men bilan nikohdan o'tasan.

– Iye? – dong qotdi O'ktam, – men sizga uylanaman debmidim biror marta, qolaversa, sizdan ikki yosh kichik bo'lsam?

– Mana bu odam bo'lib "ZAGS"dan o'tib berasan, – qo'lidagi Dilshodga tegishli bo'lgan pasportni ko'rsatdi (Nigora paynetda ishlardi. Ikki oy burun Dilshodning nomiga telefon raqami ochishga to'g'ri kelgandi. Hujjatlarni

rasmiylashtirib bo'lgach, pasportni egasiga qaytarib bermagan, Dilshod ham buni unutib yuborgan edi). – Qara, unga juda o'xshaysan, sen Dilshod rolini o'ynaysan, birga borib ariza topshiramiz va nikohdan o'tamiz! Pasportning mana bu yerida men va Dilshodning er-xotin ekanimiz muhrlansa, bo'ldi. Iltimos, menga yordam ber!

U shunday deya duv-duv ko'zyosh to'kdi, o'zini jabrlanuvchi ojiza qilib ko'rsatdi. Emishki, Dilshod uni yillar davomida aldash kelib, endi boshqasiga uylanmoqchi. Shu bois undan o'ch olmoqchi, ya'ni rejasi amalga oshib nikohni qayd ettirib olsa, u kimga uylanishini bilsa, bo'lajak xotiniga ko'rsatib, to'yini buzadi, noiloj qolgan yigit axiyr Nigoraga uylanadi. Bu "savob"li ish kelgusida boshqa bevafo'larga ham saboq bo'larmish. Qizning baxtiga O'ktam "mard" chiqdi, "bevafo yigit"ning ta'zirini berishga hissa qo'shishga rozilik berdi.

FHDY sari yo'l

Xullas, Nigora va "Dilshod" pasportlari bilan birga tumandagi FHDY bo'limiga borib, ariza berdi. Ariza kompyuterda to'ldirildi, imzolandi. So'ng taomilga ko'ra ikki yoshga tibbiy ko'rikdan o'tib kelishlari uchun yo'llanma berildi. Shu asosda tuman tibbiyot birlashmasiga borib, u yerda barcha do'xtirlardan o'tishdi. Hammasi risoladagidek, tibbiy ko'rik xulosasi a'lo. Qarabsizki, Nigora va Dilshodning nikohi qayd etilib, bu haqda guvohnoma ham rasmiylashtirildi. O'zi orzu qilgan inson bilan nikohi qonuniy qayd etilganini tasdiqlovchi guvohnomani qo'lga kiritgan Nigora juda xursand edi.

Ammo shodligi uzoqqa bormadi...

"Hojatbaror"

Sudda "hojatbaror" O'ktam Orziqulov o'z aybiga iqror bo'lib, Dilshod Elmurodovni tanimasligi va bu ishdan hech qanday mulkiy manfaatdor emasligini aytdi. Bordi-yu, kelgusida jinoyati fosh bo'lsa, barchasi uchun javobgarlikni Nigora o'z zimmasiga olganini, uni sotmaslikka va'da berganini va odamgarchilik yuzasidan bu tomoshada qatnashishga rozi bo'lganini ta'kidladi. E'tibor beryapsizmi, "odamgarchilik yuzasidan" qo'l uribdi. Kulishniyam, yig'lashniyam bilmaysan. 21 yoshli, aqli raso yigitning so'zimi shu?! Odamgarchilik aslida Nigora qing'irlikka qadam qo'yayotganda uni bu yo'ldan qaytarishdan boshlanmasmide? Yolg'on bilan boshlangan turmush uzoqqa bormasligi, nikoh ikki tomonning ko'ngil roziliklari, ota-onalarining duolari bilan mustahkam bo'lishini, bir taraflama istak, hoy-u havaslar ustiga qurilmasligini singdirish bilan bo'lmasmide?

Birinchisi emas ekan...

Xadicha Sulaymonova nomidagi respublika sud ekspertiza markazi Samarqand viloyati

bo'linmasining sudga oid xatshunoslik ekspertizasi xulosasida ham FHDY organiga berilgan arizada Dilshod Elmurodov nomidan qo'yilgan imzo va yozuv namunalari O'ktam Orziqulov tomonidan, Nigora Arslonovaniki esa uning o'zi tomonidan bajarilgani ko'rsatildi.

Xullas, g'azab va alaming yetovida aqlini yo'qotgan Nigora kalta fahmining quli bo'lib, bir qancha jinoyatlarni sodir etgan.

Jumladan: Oila kodeksining 14-moddasi-da "nikoh tuzish ixtiyoriydir, nikoh tuzish uchun bo'lajak er-xotin o'z roziligini erkin ifoda etish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak, nikoh tuzishga majbur qilish taqiqlanadi", deb belgilab qo'yilgan talablarga zid ravishda harakatlarni amalga oshirgan; Dilshod Elmurodovning kelgusida u bilan majburiy tarzda nikoh qurib, birga yashashga erishishni ko'zlab, uning nomiga tuman IIB tomonidan rasmiylashtirib berilgan, muhim shaxsiy hujjatlar sirasiga kiruvchi pasportini g'arazgo'ylik yoki boshqa past niyatlarda egallab, yashirib qo'ygan; O'ktam Orziqulov bilan oldindan jinoiy til birlashtirib, bir guruh bo'lib, Dilshod Elmurodov bilan avvaldan bo'lgan adovati tufayli kelgusida undan o'ch olish niyatida FHDY organiga soxta ariza bilan murojaat qilib, barcha hujjatlarga o'zi va sherigi bilan birgalikda imzo qo'ygan. Shuningdek, Dilshod Elmurodov va o'zining nomiga tuzilgan soxta nikoh guvohnomasini g'araz niyatda qo'lga kiritgan. Eng dahshatli, sud jarayonida yana bir sir ochildi. U qabih niyatiga yetish uchun Dilshodga qarshi avval ham hujum boshlab, "Nomusimga tegdi" deya uning ustidan tuman IIBga shikoyat qilgan ekan. Tergov bo'limi holat bo'yicha tergovga qadar tekshiruv harakatlari olib borganida esa uning shikoyati isbotini topmaydi. Tekshiruv natijasiga ko'ra Dilshodga nisbatan Jinoyat protsessual kodeksining 83-moddasi 2-bandi tartibida jinoyat ishi qo'zg'atishni rad qilish to'g'risida qaror qabul qilinadi, ya'ni u aybsiz deb topilgan. Ko'rinib turibdiki, Nigoraning yuragida Dilshodga nisbatan azaldan adovat bo'lgan va uni yomonotliq qilishga avval ham urinib kelgan.

Esiz, yoshlik!

Nigora 23, O'ktam 21 yoshda. Umrlarining shu faslida sudlanganlik tamg'asi bilan "siylanishdi". Qo'shimchasiga, oylik ish haqidani 20 foiz miqdorida davlat daromadiga ushlab qolish sharti bilan 2 yil axloq tuzatish ishlari jazosi tayinlandi.

Nurxon ELMIRZAYEVA

Ocherk Jinoyat ishlari bo'yicha Pastdarg'om tuman sudida ko'rilgan materiallar asosida yozildi.

TILBILIM

"BIRPAS"MI,
"IKKIPAS"?..

"Biz bilan birpas o'tiring", deymiz. Umuman, birpas so'zini biz ko'p ishlatamiz. Lekin uning tarixini, kechmishini, sakkiz og'a-inidan bir o'zi yolg'iz qolganini, yetti aka-ukasi esa, tarix to'zonlarida yo'q bo'lib ketganini bilmaymiz.

Qizig'i shundaki, birpas so'zidagi pas qismi tilimiz tarixida "kechani sakkizdan biri" degan ma'noni anglatgan. Shuning uchun ham, kechaning bir pasi, kechaning ikki pasi, uch pasi, to'rt pasi, besh pasi, olti pasi, yetti pasi, va nihoyat, sakkiz pasi kabi iboralar tilimizda ishtatilgan. Bir kecha sakkizga bo'lingan. Xullas, ular jami sakkiz og'a-ini bo'lishgan. Shuningdek, pas so'zining "rioya, e'tibor", "saqlash, qo'riqlash"

degan ma'nolari ham bo'lgan. Birpas so'zining paydo bo'lish tarixi "O'zbek adabiy tili leksikasi tarixi" kitobida shunday izohlangan. Yaponlarda ham shunga o'xshash holat – kechaning hayvonlar nomi bilan soatlarga bo'linishi bor.

Zahiriddin Muhammad Boburning quyidagi gapi ham kechaning aniq paslarga bo'linishiga dalil bo'la oladi.

*Kechaning uch pasig'acha yo'l yurdi.
("Boburnoma" dan).*

*Bir pos chu tundin o'tti ul xayl,
Tushluq tushi qildi uyquq'a mayl.
(Alisher Navoiyning
"Layli va Majnun" dostonidan).*

Eshqobil SHUKUR

TARMOQLARDA NIMA GAP?

Ilk bor 1963-yilda nashr etilgan jahon "Qizil kitob"ining sahifalari yildan yilga ortib, qalinlashib bormoqda. Yil boshidagi ma'lumotlarga ko'ra, hozir ushbu kitobdan 150 000 ta hayvon va o'simlik turlari o'rin olgan. Shulardan 42 000 ta tur yo'qolib ketish xavfi ostida deb baholangan.

Dunyo miqyosida eng ko'p yo'qolib ketayotgan turlar Indoneziya, Hindiston, Braziliya, Avstraliya hududlarida uchraydi. Sayyora-mizning bu mintaqalarida biologik xilma-xillik juda yuqori, lekin sanoat inqilobi, urbanizatsiya jarayoni, qolaversa, o'rmonlarning kesilishi, brakonerlik kabi noinsoniy jinoyatlar, umuman, inson faktori bilan bog'liq talofatlar tabiiy ekotizimning buzilishiga sabab bo'lmoqda.

Bu yoqda o'zimizning "Qizil kitob"imiz ham kun sayin "semirib" bormoqda. O'zbekiston "Qizil kitob"ining so'nggi nashri 2019-yilda chiqarilgan va unga 324 turdagi o'simlik, 206 turdagi hayvonot turi kiritilgan. Yangi nashrni 1993-yildagi birinchi kitobga solishtirsak, unda 23 ta o'simlik va 206 ta hayvon turlari qo'shilganini ko'ramiz. Natija maqtangulik emas, chorak asrda shuncha yo'qotish... Buning bosh

QALIN QONLI KITOB

sababi yana o'zimiz: tabiatga befarqlik, shafqatsiz munosabat. Raqamlarga nazar salsak, 2020-yilning o'zida 337 bosh noyob hayvon va parrandalar noqonuniy ovlangani qayd etilgan. Yo'qolib ketayotgan hayvon turlarini ovlash qat'iy man etilgan bo'lsa-da, bu jarayonga hali butkul barham berilganicha yo'q. Shubhasiz, tabiatga bunday sovuqqon munosabat "Qizil kitob"ni kattartirish bilan birga, ekologiyaga jiddiy zarar yetkazadi. To'g'ri, yurtimizda tabiat muhofazasiga qaratilgan tadbirlar amalga oshirilmoqda. Lekin...

Tabiat bir butun, yaxlit jonli tizim. Uni bo'laklarga bo'lib, de-

vordan u yog'i menga taalluqli emas, deb befarq yashash mumkin emas. Gap yer sharining taqdiri haqida borar ekan, har qanday chegaralar chetga suriladi. Butun yer kurrasi umumiy uyimiz, uni asrab-avaylash har bir insonning burchidir. Insoniyat tabiatni asrash, hayvonot va nabotot muhofazasida birlashib, yakdil harakat qilmas ekan, natija tobora yomonlashib boraveradi. Tabiatning tiklanib bo'lmas darajaga olib kelinishi, alaloqibat, bashariyatning o'zini-o'zi mahv etishi bilan barobardir.

Kumush QARSHIBOYEVA,
Facebook

Jadid

Muassislar:

**O'ZBEKISTON
YOZUVCHILAR UYUSHMASI**

**RESPUBLIKA MA'NAVIYAT
VA MA'RIFAT MARKAZI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
FANLAR AKADEMIYASI**

**MILLIY MASS-MEDIANI
QO'LLAB-QUVVATLASH
VA RIVOJLANTIRISH
JAMOAT FONDI**

**"SHAHIDLAR XOTIRASI"
JAMOAT FONDI**

Bosh muharrir:
Iqbol Mirzo

Mas'ul kotib:
Shuhrat Azizov

Navbatchi muharrir:
Gulchehra Umarova

Sahifalovchilar:
Erkin Yodgorov
Nigora Tosheva

Muallif fikri tahririyat fikri bilan mos kelmasligi mumkin.

Tahririyatga yuborilgan maqolalar muallifga qaytarilmaydi va ular yuzasidan izoh berilmaydi..

Gazeta 2023-yil 26-dekabrda
O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi
tomonidan 195115 raqam
bilan ro'yxatga olingan.

Kirill yozuvidagi adadi – 8 568
Lotin yozuvidagi adadi – 12 606
Media kuzatuvchilar – 23 290
Buyurtma: G – 240.
Hajmi: 4 bosma taboq, A2.
Nashr ko'rsatkichi – 222.
Tashkilotlar uchun – 223.
1 2 3 4 5 6

Manzilimiz:

Toshkent shahri,
Shayxontohur tumani,
Navoiy ko'chasi, 69-uy

Telefonlar:

Qabulxona: (71) 203-24-20
Devonxona: (97) 745-03-69
jadidgt@mail.ru (71) 203-24-17
jadid_gazetasi@ext.uz

**"Sharq" nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi
bosmaxonasi.**

Bosmaxona manzili:

Toshkent shahri,
Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.

Bosishga topshirish vaqti: 21:00
Bosishga topshirildi: 23:00
Sotuvda narxi erkin.

www.jadid.uz